

8. KULTUURIPÄRAND: KÄSITÖÖ

➤ põhitegevusala

- käsitöö

2015. a

Ettevõtete/asutuste arv:	320
Töötajate arv:	1 045
Tulu (mln eurot):	14,4

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
TURISMISEKTOR.....	4
LÜHIKOKKUVÕTE	5
8.1.1. ETTEVÕTETE JA HÕIVATUTE ARV.....	7
8.1.2. MÜÜGITULU	10
8.1.3. VÄLISKAUBANDUS	13
8.1.4. SUUREMAD ETTEVÕTTED	15
8.2. NÕUDLUS.....	20
8.3. ORGANISATSIOON JA POLIITIKA.....	21
8.3.1. RIIKLIKUD TOETUSMEETMED	21
8.3.2. ORGANISEERITUS	24
8.3.3. SEOSSED TEISTE TEGEVUSVALDKONDADEGA JA LOOMEMAJANDUSE SEKTORITEGA	26
8.4. HARIDUS	28
8.5. TUGEVUSED, NÕRKUSED, ARENGUVÕIMALUSED JA OHUD	31
8.6. ARENGUPROGNOOS 3-5 AASTAKS.....	33
8.7. EKSPERDID JA ÜMARLAUD.....	34
Lisa 8.1. Käsitöö puhul kasutatavate tegevusalade koode Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK 2008) järgi (sisaldavad osaliselt käsitööd või selle müüki)	35

SISSEJUHATUS

Käsitööd käsitletakse Eesti loomemajanduse osana loomemajanduse kaardistamisel kolmandat korda. Antud töös on käsitöösektorit piiritletud üldjoontes samamoodi kui esimeses, 2009. aastal tehtud uuringus. Käsitööettevõtete hulka on loetud käsitööna tooteid valmistavad väikesed, alla 10 töötajaga ettevõtted ja mõned üle 10 töötajaga käsitööettevõtted, kelle toodanguks on käsitöoesemed (joonis 8.1). Tänapäeva maailmas on käsitöötooted populaarsed, kuid ajamahukusest tingitud kõrge hinna tõttu toodetakse käsitööd imiteerivaid tooteid sageli tööstuslikult. Näiteks skandinaavia stiilis kudumite valmistamine suuremates ettevõtetes tööstuslikult on majanduslikult efektiivsem kui väikestes ettevõtetes. Käesoleva töö valimist on tööstuslikud, üle 20 töötajaga ettevõtted välja jäetud.

Käsitöötooteid müüakse enamasti väikepoodides koos suveniiride ja tarbekunstiga. Kuivõrd suveniiride valmistamisel on kasutatud käsitööd, kuivõrd tööstuslikke seadmeid, ei ole alati selge, kuid käesolevas ülevaates on Eesti eripäraga suveniiride tootmine arvestatud käsitöösektorisse. Käsitöö- ja suveniiri-sektoriga seondub etnostiiili ja -elementide kasutamine tööstustoodetel (etnomustriga kummikud, kotid, sokid vms).

Ettevõtete loetelu koostamise allikaks oli Äriregister, kust saadi infot tootmisaladel tegutsevate väike-ettevõtete kohta (tegevusalad EMTAK koodidega 13-32), samuti Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu veebileht, Eesti Rahvakultuuri Keskuse avalik andmebaas, käsitööga seotud ettevõtete veebilehed ja interneti-reklaam.

Käesolevas käsitluses on võetud vaatluse alla tekstiili, rõivaste ja nahaga seotud käsitöö, puitkäsitöö, sepiste valmistamine, keraamika ja klaastoodete valmistamine, käsitöömööbli valmistamine, käsitöö jaemüük ja väikemas ulatuses muud alad. Kaasatud on käsitöölised, kes kujundavad ise oma tooteid ja väikesed ettevõtted, kus tooted valmivad käsitööna või kus toode on toodetud masinatega käsitöoeseme eeskujul¹.

Käsitöö, kunsti ja disaini valdkondade vahele ei ole võimalik selget piiri tõmmata. Paljud disainerid kasutavad oma loomingus käsitööd, etnomotiive või etnostiiili. Tarbekunstnikud teostavad oma töid käsitsi või kasutavad käsitöölise abi. Paljud kauplused reklaamivad end kunsti- ja käsitööpoodidena. Ettevõtete kuuluvuse määramisel ühele või teisele loomemajanduse alale on käesolevas töös enamasti jäädud selle valdkonna juurde, mille ettevõtte ise on enda tegevusalaks määranud (näiteks EMTAK 90031 kunsti-alane loometegevus). Kunstilise kujundamise tegevusalalt on siiski võetud ettevõtteid käsitöö alale, sh näiteks mõned rahvariite valmistajad. Olukorra muudab keerulisemaks see, et käsitöö kui tegevusala kood klassifikaatoris puudub.

Käsitöö algupära tuleneb rahvakunstist, pärimuslikest töövõtetest tarbeesemete, rõivaste jm valmistamisel. Pärimuslik käsitöö oli algselt osalt seotud maagilise tähenduslikkusega, kirjadel ja kujunditel oli oma otstarve, õnnetoov või kaitsemaagiline tähendus, mida tänapäeva tavatarbija sageli enam ei tea. Aegamööda on tekkinud uusi suundi, töövõtteid, paikkondlikud traditsioonid on põimunud kaugemate mõjudega, võivad olla ka kaugema algupäraga ega tarvitse tuleneda ainuüksi rahvuslikust käsitöö-traditsioonist. Nii pärimuslike kui uuenduslike töövõtete kasutamisel sünnivad omanäolised ja moodsad käsitöoesemed. Üks Eestile eriomane käsitöoeseme on õhkkerge nn Haapsalu sall.

¹ Valimi koostamise põhimõtetes on eeskujul võetud ka Soome käsitööndussektori uuringus kasutatud meetodikast (Käsityöalan suhdanne- ja toimialaraportti 2017), mille tegevusalade valik on aga käesoleva ülevaate omast mõneti laiem, hõlmates lisaks jalatsite parandust, kellassepatoid, paadiehitust, metall- ja kivitoodete, puusepatoodete ja mööbli valmistamist.

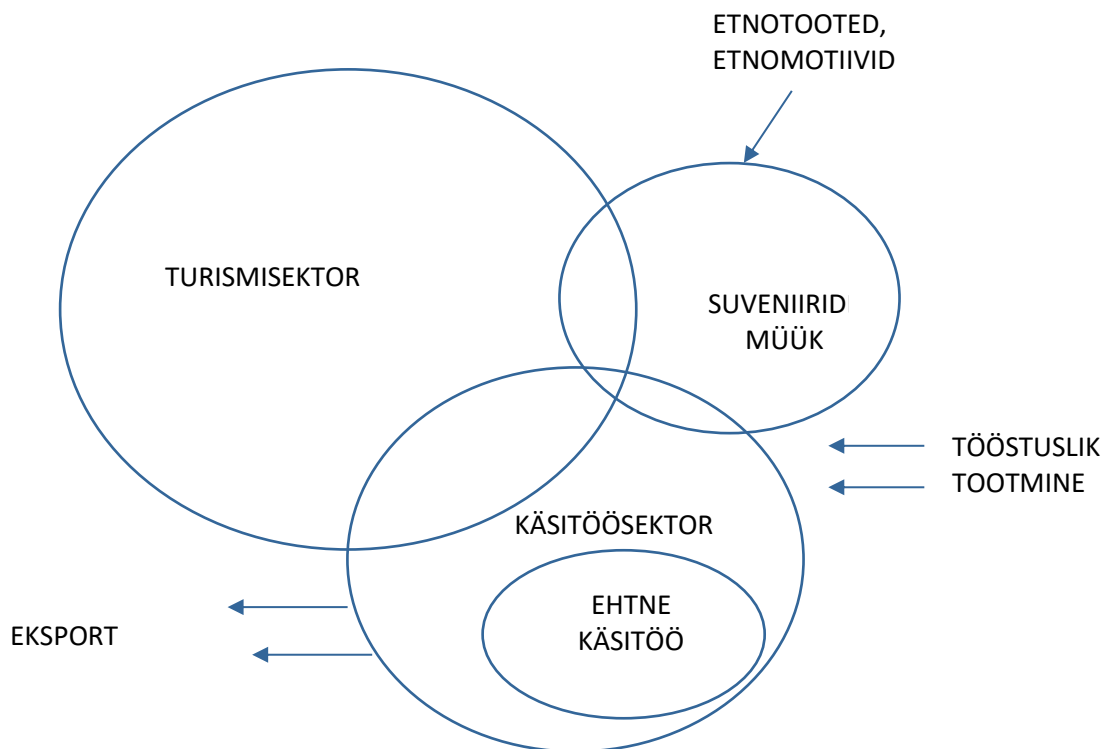
Käsitöö on tihedalt seotud turismisektoriga, pakkudes turistidele kohaliku, enamasti etnograafilise ainekuga meeneid ja käsitööd, turistid on üheks kindlaks, ostujõuliseks tarbijaks. Suveniirisektori ettevõtted võivad kasutada osalt tööstuslikke seadmeid ja valmistatakse seeriatooteid, kuid eesmärgiks on väline sarnasus käsitöötootega või siis on tulemuseks etnostilis tööstustoode (joonis 8.1).

Täiesti ehtne, käsitsi valmistatud, kas pärimuslikust ainekust inspireeritud või muu käsitöötoode on väga ajamahukas ja seetõttu kõrge omahinnaga ning kallis. Tarbijale korvavad kõrge hinna käsitöökäsitöö väärtuslikud tarbimisomadused ja eelised tööstustoote ees, näiteks looduslähedased materjalid, originaalsus, isikupära, tervislikud omadused. Käsitöökäsitöömetel on “hing sees”.

Käsitöökäsitööetevõtlus on väga oluline regionaalse tööhõive seisukohalt, eriti maapiirkondades, samuti linnades, kus töökohti ei ole piisavalt. Käsitöö pakub lisategevust taludele, sealhulgas talvisel ajal. Käsitöökäsitööetevõtlusega alustajad vajavad ettevõtlusalast koolitust või konsultatsiooni, sealhulgas turunduse, raamatupidamise, samuti tootearenduse osas.

Igal rahval on omi igiomaseid käsitöötraditsioone, milleks on sageli saadud ainet ümbritsevast loodusest. Võime tunda uhkust enda kaunite rahvarõivaste üle, samuti oskusliku puukäsitöö, sepiste, ehete jm üle. Alati leidub inimesi, kes käsitöökäsitööga esemele antud hingelist väärtust hinnata oskavad.

Joonis 8.1. Käsitöö seotus turismisektoriga

LÜHIKOKKUVÕTE

Käsitööga tegelevate ettevõtete arv suurenes 2015. aastaks 270-le, neis oli hõivatud 590 inimest. Seejuures on tüüpiline käsitööettevõtte loodud iseendale tööandjaks ega kasuta lisatööjõudu. Selle kõrval on suuremaid ettevõtteid, kellest osa on arvestatavad eksportijad, näiteks puitkäsitöö, kudumite valmistamise ja sepi valmistamise alal. Kolm või enam töötajat on viiendikul ettevõtetel. Uued loodud ettevõtted on valdavalt pisikesed, töötajate arvu vähenemise trend on märgatav ka suuremates ettevõtetes. Ettevõttes on keskmiselt 2,2 töötajat, veel 2011. aastal oli neid 2,7. Käsitööettevõtete müügi käive oli 2015. aastal kokku 11,4 mln eurot (31% rohkem kui 2011. a), ettevõtete keskmine rentaablus (3,7%) oli veidi madalam kui 2011. aastal (5,4%). Toodete omahinda tõstab sisendite (materjalid, teenused) hinnatõus.

Viimastel aastatel on populaarsemaks muutunud erinevad käsitöökoolitused, neid korraldavad nii koolitusele spetsialiseerunud ettevõtted kui ka käsitöötooteid valmistavad meistrid ja ettevõtted. Lisaks rahvarõivaste valmistamisele on huvilistel võimalik õppida väga erinevaid tehnikaid.

Käsitööettevõtlus on põimunud harrastustegevusega. Üle Eesti on palju käsitöö ja rahvakunstiga tegelevaid seltse ja ühendusi, kellest osa pakub huvitegevuse kõrval enda tooteid ka müügiks, osa ongi keskendunud eeskätt käsitööesemete valmistamisele ja müügile, osa aga toodete müügiga ei tegele. Uuringus oli vaatluse all 50 aktiivsemat ja mainekamat käsitööga tegelevat mittetulundusühingut, kes teenisid ettevõtlustulu toodete müügist ja koolitusest kokku 0,2 mln € ja kus oli kokku 28 töötajat (2015. a).

Füüsilisest isikust käsitööettevõtjate (FIE-de) arv on langustrendil nagu FIE-de arv Eestis üldse. 2015. aastal oli käsitööga seotud FIE-sid arvestuslikult 427, osa senistest FIE-dest on valinud uueks ettevõtlusvormiks osaühingu. FIE-de ettevõtlustulu oli 2015. aastal ligikaudu 2,2 mln €.

Seega oli käesoleva uuringu andmeil käsitöösektoris hõivatuid 2015. aastal 1045 ja arvestuslik müügitulu oli 14,1 mln eurot.

Käsitööettevõtlusel on oluline roll regionaalses tööhõives. Antud uuring kinnitas ettevõtete esindatust üle Eesti kõigis maakondades. Käsitööettevõtlusele, kus sageli töötatakse osaajaga, on tähtis, et seadusandlus ja maksusüsteem sellist paindlikkust võimaldaksid. Asjakohaste ettevõtluskoolituste toel suudaks käsitööettevõtlus pakkuda maaregioonides elatusallikat rohkematele inimestele.

Käsitööettevõtted on arvestatavad eksportijad, uuringu valimi ettevõtted eksportisid 2015. aastal enda tooteid vähemalt 1,74 mln euro eest 17-sse riiki, peamised välisriigid Eestis käsitöötoodetele on Soome, Rootsi, Saksamaa, eksporditakse ka Jaapanisse, Ameerika Ühendriikidesse jm. Üldjuhul tegelevad ekspordiga kõik suuremad ettevõtted, ka paljud väiksemad ettevõtjad pakuvad enda loomingut rahvusvahelistes e-müügi keskkondades. Käsitöö- ja suveniirpoodide klientidest moodustavad suure osa välis-turistid.

Eesti käsitöösektori võimalusi avardaks see, kui toetavad tööstusharud oleksid paremas seisus. Puudub kohalik linatööstus ja kiulina enam ei kasvatata. Eestimaise villa kasutamise osas on väljavaated siiski paranemas.

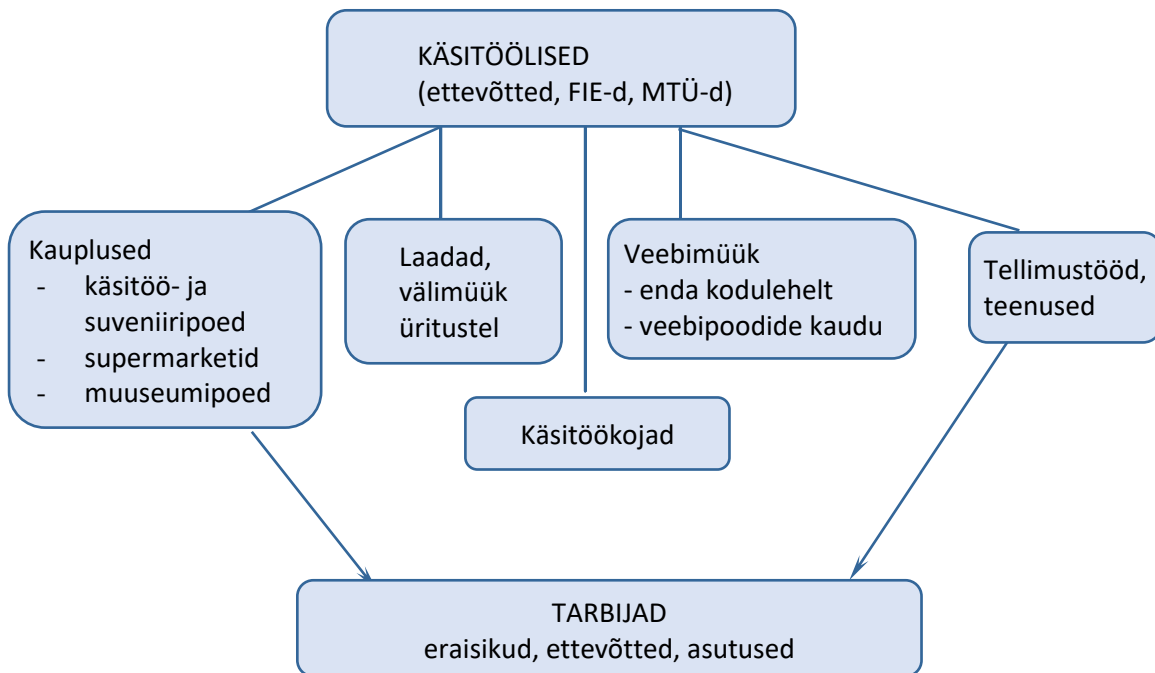
8.1. PAKKUMINE

Käsitöötooted jõuavad tarbijani erinevate müügikanalite kaudu (vt joonis 8.2). Eesti käsitööd pakutakse meenepoodides, väikestes käsitööpoodides, kus sageli on koos käsitöötoodetega saadaval ka tarbekunsti ja disainerite loomingut. Väliskülalised leiavad käsitöötooteid lennujaama ja sadama kauplustest, muuseumipoodidest.

Väga populaarne on käsitöö müük laatadel ja üritustel, suurimad laadad on Mardilaat novembris Tallinnas Saku suuhallis ja Tallinna käsitöömess Tallinna Lauluväljakul kevadel ja sügisel.

Käsitööettevõtjad turundavad tooteid enda veebilehekülgede ja sotsiaalmeedia kaudu, samuti spetsiaalsetes käsitöö veebipoodides. Puitsemeid ja sepiseid on saadaval supermarketites, kodutarvete kauplustes jm. Rohkesti korraldatakse erinevaid käsitöökursuseid.

Joonis 8.2. Käsitöösektori väärtusahel

8.1.1. Ettevõtete ja hõivatute arv

Käsitöötooteid valmistavate ettevõtete arv on väikesel kasvutrendil, olles peaaegu kõigis valdkondades veidi suurenenud. Käesoleva uuringu käigus kaardistati 270 käsitöötoodete valmistamise või müügiga tegelevat ettevõtet, kes olid 2015. aasta majandustulemuste kohta esitanud andmeid Äriregistrile (tabel 8.1). Lisaks on 2015. ja hiljem loodud ettevõtteid, kelle majandustulemuste kohta veel ammendavat teavet ei ole. Valdavalt on uued ettevõtted ühe inimese poolt enda tarbeks loodud ega kasuta palgatööjõudu. Paljud ettevõtted on käsitööhuviliste poolt loodud teise töökoha kõrval lisategevuseks.

Ettevõtete arvu tegelik kasv on 2011. aastaga võrreldes väiksem kui tabelist nähtub (+48%), sest osa ettevõtteid olid siis juba olemas, kuid täpsemad andmed nende kohta puudusid. 2015. aastal on lisaks välja toodud käsitöömööbli valmistamine. Teisest küljest, kindlasti on veelgi ettevõtteid, kes ei ole valimisse sattunud. Kui 2011.-2012. aastal asutati keskmiselt 28 ettevõtet aastas, siis aastail 2013-2014 18 ettevõtet aastas.

Tabel 8.1. Käsitööaladega tegelevate ettevõtete arv 2007–2015

	2007	2011	2015
Jaemüük (käsitöökauplused)	28	35	40
Meenete tootmine ja müük	4	10	9
Kudumite valmistamine	44	32	37
Tekstiilkäsitöö	19	34	59
Nahatöötlemine	11	7	11
Keraamika, klaas jms	10	15	23
Puitkäsitöö	22	19	24
Mööbel	14
Sepised	11	13	15
Koolitus	7
Muud alad	16	18	31
Kokku	165	183	270

Kõige enam on lisandunud keraamikaga ja tekstiiliga tegelevaid ettevõtteid. Paljud ettevõtted tegelevad muuhulgas koolitusega ja õpitubade läbiviimisega, lisaks on loodud uusi ettevõtteid, kel see on põhi-tegevuseks (Jaanushka OÜ, Värviline OÜ, Köstri käsitöö OÜ, Eksle OÜ).

Enamik käsitööettevõtetest pakub enda tooteid müügiks ka veebilehtede kaudu.

Käsitööettevõtete nimekirja koostamisel on kasutatud ettevõtete endi reklaame, samuti äriregistri, Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu ja Rahvakultuuri Keskuse avalikku andmekogu ning EKI varasemate uuringute andmeid. Käsitööga tegelevad ettevõtted ei ole Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK) alusel otseselt eristatavad tööstusliku tootmisega, kunsti või disainiga tegelevaist ettevõtjaist.

Käsitööettevõtete regionaalne paiknemine

Käsitööettevõtteid leidub igas maakonnas, seega toetab käsitööettevõtetus regionaalset tööhõivet. Töös käsitletud ettevõtetest 37% tegutses Põhja-Eestis², 23% Lõuna-Eestis, 26% Lääne-Eestis, 11% Kesk-Eestis, 3% Kirde-Eestis (tabel 8.2). 2011. aastaga võrreldes on ettevõtete arv kõige rohkem kasvanud Lääne-Eestis, eriti saartel.

Tabel 8.2. Käsitööettevõtted maakonniti 2011 ja 2015

Maakond	Ettevõtete arv		Osakaal, %	
	2011	2015	2011	2015
Harjumaa	81	100	45,4	37,0
..Tallinn	63	72	34,4	26,7
..maakond	20	28	10,9	10,4
Hiiumaa	3	12	1,6	4,4
Ida-Virumaa	5	7	2,7	2,6
Jõgevamaa	2	5	1,1	1,9
Järvamaa	5	7	2,7	2,6
Läänemaa	7	11	3,8	4,1
Lääne-Virumaa	9	11	4,9	4,1
Põlvamaa	3	10	1,6	3,7
Pärnumaa	9	19	4,9	7,0
Raplamaa	9	13	4,9	4,8
Saaremaa	11	27	6,0	10,0
Tartumaa	25	32	13,7	11,9
Valgamaa	1	2	0,5	0,7
Viljandimaa	6	7	3,3	2,6
Võrumaa	5	7	2,7	2,6
Kogu Eesti	183	270	100,0	100,0

Märkus: 2015. aastal kehtinud haldusjaotuse järgi

Vaatluse all olid ka käsitööga seotud mittetulundusühingud. Suurem osa neist, näiteks paikkondlikud käsitööseltsid, tegelevad peamiselt rahvusliku käsitöö alase ühise huvitegevusega, korraldavad näitusi, koolitusi, õpitube jm vabahariduslikke ettevõtmisi. Paljudel sellistel MTÜ-del ettevõtlustulu ei ole või moodustab see väikese osa kogutulust, mis sisaldab ka annetusi, toetusi jm. Osa MTÜ-sid on loodud ka käsitööesemete müügi vajadusi silmas pidades. Käsitöö müügi eesmärgil loodud MTÜ-del seevastu on sageli ainsaks tuluks just ettevõtlustulu ning toetusi ei taotleta.

Eestis on päris arvukalt käsitöötalusid, kus käsitöö on kõrvaltegevusalaks, näiteks lambakasvatustaludes. Nimetada võiks näiteks Jaanioja käsitöötalust Lääne-Virumaal, Muresse lambakasvatustalust Viljandimaal, lisaks lambakasvatuse- ja käsitöötalust Lahemaal jt. Käsitöötalusid ei ole käesolevas ülevaates lähemalt uuritud.

² Põhja-Eesti: Harju maakond (sh Tallinn); Kesk-Eesti: Järva, Lääne-Viru ja Rapla maakond; Kirde-Eesti: Ida-Viru maakond; Lääne-Eesti: Hiiu, Lääne, Pärnu ja Saare maakond; Lõuna-Eesti: Jõgeva, Põlva, Tartu, Valga, Viljandi ja Võru maakond.

Hõivatute arv

Käsitöölal hõivatutena on vaadeldud äriettevõtetes ja MTÜ-des hõivatuid ja füüsilisest isikust ettevõtjaid (FIE-sid).

Käsitööettevõtetes (270 ettevõttes) oli 2015. aastal 590 töötajat (vt tabel 8.3). Seejuures on kõigile tegutsevatele ettevõtetele arvestatud vähemalt üks hõivatu. Suur osa ettevõtteid on loodud iseendale tööandjaks, keskmiselt on äriettevõttes 2,2 töötajat (2011. aastal oli neid 2,7). Mediaankeskmine ettevõtte³ on endistviisi ühe töötajaga. 4/5 ettevõtetest on kuni 2 töötajaga ja vaid 20%-l on 3 või enam töötajat, samal ajal enamik hõivatutest (58%) töötabki vähemalt 3 töötajaga ettevõtetes.

Tabel 8.3. Käsitööettevõtetes hõivatute arv 2007-2015

	2007	2011	2015
Jaemüük (käsitöökauplused)	84	68	80
Meenete tootmine ja müük	32	52	56
Kudumite valmistamine	108	106	86
Tekstiilkäsitöö	29	41	74
Nahatöötlemine	24	11	16
Keraamika, klaas	64	50	54
Puitkäsitöö	102	90	107
Mööbel	24
Sepised	78	57	41
Koolitus	9
Muud alad	49	22	43
Kokku	570	497	590

Allikas: Äriregister

Töötajate arvu vähenemine ettevõttes oli märgata juba eelmistes uuringutes. Võrreldavas ettevõtete grupis, kelle kohta on majandustulemused teada nii 2015. kui ka 2011. aasta kohta, vähenes töötajate arv sel ajavahemikul 10%.

Käsitööettevõtete töötajate arv hõlmab lisaks enda tooteid ise kujundavatele käsitöölisele ka neid, kes teostavad väljatöötatud mudeleid, samuti ettevõtete juhte, raamatupidajaid jt.

Vaatlusaluses MTÜ-de grupis (kokku 50 MTÜd) oli 2015. aastal 28 töötajat.

Füüsilisest isikust ettevõtjad

Osa käsitöölisest töötab füüsilisest isikust ettevõtjana (FIE-na), kelle arvu on käesolevas töös hinnatud Statistikaameti ja Äriregistri andmete alusel. FIE-d registreerivad enda tegevuse Äriregistris, kust on võimalik leida teavet nende arvu kohta. Statistikaamet avaldab statistikat FIE-de majandustulemuste, sh ettevõtlustulu kohta. Äriregistris tootmisaladel registreeritud FIE-de grupis ei ole võimalik otseselt kindlaks teha, kas tehakse käsitööd või on tegemist tööstusliku tootmisega.

³ suuruse järjekorras järjestatud rea keskmine ettevõtte

Käsitööga tegelevad FIE-d märgivad enamasti Äriregistris tegevusalaks mõne tootmisala (EMTAK koodid 13 – 32) või kunstialase loometegevuse (kood 90031), harvemini disainerite tegevuse (kood 74101) vm. Poode pidavad FIE-d märgivad kaubandusega seotud tegevusalasid, näiteks meenete jaemüüki (EMTAK kood 47783).

Käesolevas ülevaates on sarnaselt eelmistega vaatluse all tekstiili- ja rõivatootmisega, naha ja karusnaha töötlemisega, nahktoodete valmistamisega tegelevad FIE-d, osaliselt ka puidust toodete, klaas- ja keraamatoodete, sepiste ja mööbli valmistajad ja nn muu tootmisega tegelevad FIE-d ning kosmeetikatoodete valmistajad (vt tabel 8.4). Käsitöö müügiga tegelevaid FIE-sid on ka meenete jaemüügi alal. Kunstialase loometegevuse ja disaini alal end registreerinud FIE-sid ei ole käsitöö gruppi arvestatud.

Eelloetletud käsitööaladel oli FIE-sid 2015. aastal kokku 427, mis on 17% vähem kui 2011. aastal. 2016. aastal vaatlusaluses grupis FIE-de arvu vähenemine jätkus. Eestis on FIE-de arv tervikuna langustrendil ja vähenes aastail 2011-2016 keskmiselt 3% aastas. Osa FIE-sid on vahetanud selle ettevõtlusvormi osahingu vastu.

FIE-d on kohustatud maksma sotsiaalmaksu vähemalt minimaalmäära ulatuses, mille arvutamise aluseks on miinimumpalga tase. 2018. aastast tõusis miinimumpalga määr 430 eurolt kuus 470 eurole, millest lähtuvalt on minimaalne sotsiaalmaksu kohustus kvartalis (3 kuud) 465,30 eurot.

Tabel 8.4. Käsitööndusega tegelevate FIE-de arv ja müügitulu 2015

Tegevusala EMTAK 2008 järgi	FIE-de arv	Müügitulu tuh €
13 Tekstiilitootmine	50	218
14 Rõivatootmine; karusnahatoodete tootmine	268	1378
15 Nahatöötlemine; nahktoodete tootmine	8	33
1629 Puidust toodete, punumismaterjalist toodete tootmine	24	260
204 Kosmeetikatoodete tootmine	4	24
23 Muude mittemetalletest mineraalidest toodete tootmine (klaas, keraamika, kivi)	16	123
255 Sepiste tootmine	15	128
31 Mööblitootmine	12	140
32 Muu tootmine	20	105
47783 Meenete, kunstiesemete ja tarvete jaemüük	10	34
Kokku FIE-d	427	2 443

Allikas: Statistikaamet

Käsitöösektoris oli 2015. aastal hõivatuid kokku seega 1045, sealhulgas 590 töötajat ettevõtetes, hinnanguliselt 427 FIE-t ja 28 töötajat MTÜ-des.

8.1.2. Müügitulu

Ettevõtete müügitulu

Käsitööettevõtete müügitulu oli 2015. aastal 11,4 mln eurot, mis on 31% suurem kui näitasid uuringutulemused 2011. aasta kohta (8,7 mln €; tabel 8.5). Tegelik kasv on väiksem, sest mõned uued valimi ettevõtted olid olemas juba 2011. aastal, kuid ei sattunud tollal andmete puudumise tõttu valimisse. Müügitulu summas sisaldub osalt ka topeltarvestust, kui näiteks kauplused müüvad teiste tootjate tooteid.

Keskmine müügitulu äriettevõtte kohta oli 42,3 tuh eurot, kuid keskmisest suuremat tulu sai vaid 23% ettevõtteid. 77% ettevõtete käive oli keskmisest väiksem ja mediaankeskmise ettevõtte müügitulu oli 14,1 tuh eurot (2011. aastal oli see 20,9 tuh eurot). Kuna uued ettevõtted on valdavalt pisikesed, ongi n-ö keskmine ettevõtte muutunud väiksemaks.

Suurema müügituluga sektoriteks on jaemüügi kõrval endiselt puitkäsitöö, meenete, kudumite ja tekstiilkäsitöö toodete valmistamine. Ettevõtted püüavad edendada virtuaalset müüki enda kodulehekülgede ja Facebooki kaudu. Osa e-müügiga tegelevaid ettevõtteid tegutsevad vahendajatena, müüakse muidki väikeettevõtjate tooteid peale käsitöö.

Käsitööettevõtete majandusnäitajad tuginevad Äriregistrile esitatud majandusaasta aruannetele.

Tabel 8.5. Käsitööettevõtete majandusnäitajad 2011-2015

	Ettevõtete arv		Töötajate arv		Müügitulu, tuh €		
	2011	2015	2011	2015	2011	2015	2015/ 2011 +/- %
Jaemüük (käsitöökauplused)	35	40	68	80	1 270,9	2 534,2	99
Meenete tootmine ja müük	10	9	52	56	1 046,9	1 232,5	18
Kudumite valmistamine	32	37	106	86	1 584,7	1 193,4	-25
Tekstiilkäsitöö	34	59	41	74	783,5	1 049,8	34
Nahatöötlemine	7	11	11	16	261,6	344,5	32
Keraamika, klaas	15	24	50	54	713,8	707,0	-1
Puitkäsitöö	19	24	90	107	1 629,3	2 162,1	33
Mööbel	..	14	..	24	..	477,4	..
Sepised	13	14	57	41	1 223,9	815,6	-33
Koolitus	..	7	..	9	..	192,1	..
Muud alad	18	31	22	43	345,0	724,9	110
Kokku	183	270	497	590	8 712,9	11433,5	31

Allikas: Äriregister

Tabel 8.6. Käsitööettevõtete rentaablus 2007–2015, %

Tegevusala	2007	2011	2015
Jaemüük (käsitöökauplused, e-poed)	6.1	4.4	2,2
Meenete tootmine (ja müük)	3.4	2.1	9,1
Kudumite valmistamine	-0.1	6.7	1,8
Tekstiilkäsitöö	1.2	9,2	0,0
Nahatöötlemine	-1.8	4.4	1,1
Keraamika, klaas	7.1	3.5	3,4
Puitkäsitöö	3.0	8.2	2,5
Mööbel	0,5
Sepised	12.0	2.4	8,0
Koolitus	7,3
Muud alad	17.9	8.4	7,6
Kokku	5.6	5,4	3,7

Allikas: Äriregister

Vaadeldud käsitööettevõtted teenisid 2015. aastal kasumit kokku 425 tuhat eurot. Rentaablus (3,7%) oli madalam kui 2011. ja 2007. aastal (tabel 8.6). Ligi 2/3 ettevõtteid (65%) oli saanud siiski kasumit ja nende rentaablus oli keskmiselt 10,7%, ligi kolmandik (32%) oli tegutsenud kahjumiga, 3%-l kasumit ega kahjumit ei olnud. Kasumit teeninud ettevõtete osakaal (65%) on veidi langenud 2011. aastaga võrreldes (71%).

Füüsilisest isikust ettevõtjate müügitulu

FIE-de kogutulu Eestis on langenud alates 2013. aastast (2013-2016 keskmiselt 4% aastas) koos FIE-de arvu vähenemisega. Käsitöö valdkonnas on FIE-dest ettevõtjatel oluline turuosa, kuid nende arv väheneb ja osa on valinud uueks ettevõtluvormiks osahinguga.

FIE-de keskmine tulu oli enamikul vaadeldud tootmisaladel langenud võrreldes 2011. aastaga, v.a keraamika ja klaastoodete grupis, mööbli valmistamisel ja nn muu tootmise grupis. Kui 2011. aastal oli FIE keskmine ettevõtlustulu tekstiili ja rõivatootmise aladel (EMTAK koodid 13, 14 ja 15) kokku 5,4 tuhat eurot, siis 2015. aastal 5,0 tuhat eurot (9% väiksem; vt tabel 8.7). Sama oli märgata meenete, kunstitarvete jms müügil (EMTAK kood 47783), millega teeniti 2015. aastal keskmiselt 3,3 tuhat eurot FIE kohta, s.o 28% vähem kui 2011. aastal. Käsitööstuse tegelevate FIE-de majandustulemused ei ole statistiliselt eristatavad samal tegevusalal tööstuslike meetoditega tootjatest, kelle tulu on suurem kui käsitööga tegelevatel FIE-del. Käsitööga tegelevate FIE-de ettevõtlustulu tegevusalade lõikes sisaldub tabelis 8.4.

Tabel 8.7. Füüsilisest isikust ettevõtjate keskmine aastane ettevõtlustulu (tuh €)

	2003	2007	2011	2015	2016
Tekstiili ja rõivaste valmistamisega seotud aladel	3,00	5,52	5,43	5,00	4,49
Meenete, kunstiesemete jms müügi alal	4,53	3,26	3,64
Eestis kõigil FIE-del kokku	7,18	12,24	16,02	16,96	16,12

Allikad: Maksu- ja Tolliamet (2003-2007), Statistikaamet (2011-2016)

Mittetulundusühingute ettevõtlustulu

Käsitöö valdkonnas on mittetulunduslikul tegevusel oluline osa, eriti tõusevad esile paikkondlikud käsitööühendused ja seltsid. Viimastel aastatel on loodud üsna arvukalt uusi MTÜ-sid, sageli tegeldakse muuhulgas koolitusega. Mittetulundusühingute tulu moodustub liikmemaksudest, toetustest, annetustest, ettevõtlustulust ja muust. Rohkesti on siiski ka neid käsitööseltse, kel tulu või ettevõtlustulu puudub.

Käesolevas töös oli lähema vaatluse all 50 käsitööga tegelevat MTÜ-d. Ettevõtlustulu olemasolu vaadeldi suurema kogutuluga MTÜ-del. Kümne suurema ettevõtlustuluga MTÜ-de grupi (TOP 10) ettevõtlustulu oli 2015. aastal kokku 152 tuhat eurot ja moodustas 60% selle grupi kogutulust. Ettevõtete lõikes kõikus ettevõtlustulu osakaal kogutulust TOP 10 grupis 22% ja 100% vahel.

Arvestades, et lisaks kümnele suuremale mittetulundusühingule saadi ettevõtlustulu ka teistes, võis see käsitöö valdkonna MTÜ-del kokku ulatuda 2015. aastal üle 200 tuhat euro (arvestuslikult 212 tuhat euro) kui ülejäänud MTÜ-de tulust on ettevõtlustuluks arvestatud kolmandik.

Kokku oli **käsitöösektori müügitulu 2015. aastal 14,1 mln eurot**, sealhulgas ettevõtetel 11,4 mln eurot, FIE-del 2,4 mln eurot ja MTÜ-del 0,2 mln eurot (tabel 8.8). Võrreldes 2011. aastaga oli 2015. aastal tulu

ettevõtetel 31% suurem, FIE-del 20% väiksem. 2011. aastal oli käsitöösektori müügitulu kokku 11,9 mln eurot, sealhulgas ettevõtetel 8,71 mln eurot, FIE-del 3,04 mln eurot ja MTÜ-del 0,12 mln eurot.

Tabel 8.8. Käsitöösektori ettevõtete ja hõivatute arv ning müügitulu 2015

	Arv	Hõivatute arv	Müügitulu, mln €
Ettevõtted	270	590	11,43
Mittetulundusühingud (MTÜd)	50	28	0,21
FIE-d	-	427	2,44
Kokku	320	1045	14,08

Koos avaliku sektori poolse toetusega (343 tuh € ehk 2,4%) oli kogutulu käsitöö valdkonnas 14,4 mln € (2015. a). Kogutulu alusel arvatuna oli ettevõtte keskmine tulu 45,1 tuh eurot (sh MTÜ-d).

Ettevõtete majandusnäitajate muutused 2011-2015

Nende ettevõtete grupis, kes kuulusid uuringu valimisse nii 2015. kui 2011. aastal (130 ettevõtet), kasvas müügitulu 19%, töötajate arv vähenes 8% ja rentaablus alanes 5,5%-lt 2,7%-le. 2015. aastal oli selle grupi ettevõtete turuosa valimis (müügitulu alusel) kokku 77%.

8.1.3. Väliskaubandus

Riiklikus väliskaubandusstatistikas ei ole käsitöötooted tööstustoodetest eristatavad. Andmeid ekspordi kohta on võimalik saada ettevõtete majandusaasta aruannete alusel.

Ekspordi olemasolu on käesolevas ülevaates uuritud suuremate ettevõtete puhul (müügituluga alates 40 tuh €) ja väiksemate puhul valikuliselt, sektoriüleselt kokku sajalt ettevõttel, kellest 39 oli eksporditud. 15 eksportija näitel on tehtud ülevaade eksporditurude geograafilisest jaotusest.

2015. aastal ekspordis 39 ettevõtet tooteid välisturgudele kokku 1,74 mln euro eest, mis moodustas 35% nende käibest. Ekspordiga tegelesid pigem suuremad ettevõtted, 44% neist oli müügi-tuluga üle 100 tuhande euro, 41% müügituluga 30-100 tuhat eurot ja 15% müügituluga 10-30 tuhat eurot. Valikuliselt vaadeldud väiksema käibega ettevõtted (alla 10 tuh €) eksporditi enda majandusaasta aruannetes ei olnud märkinud. Mitmed ettevõtted mainivad, et nende tooteid jõuab välisturgudele vahendajate kaudu. Kaudselt on eksporditud ka müük väliskülastele kohapeal.

Ekspordisuundade lähemaks uurimiseks vaatluse alla võetud 15 ettevõttest koosnev grupp müüs 2015. aastal tooteid välisturgudele kokku 1,4 mln euro eest, mis moodustas 43% nende ettevõtete müügitulust (ettevõtete lõikes kõikus ekspordi osakaal 6% ja 99% piires)⁴. Peamised eksporditurud on endiselt Soome, Rootsi ja Saksamaa sarnaselt 2011. aastale (vt tabel 8.9), seejuures moodustasid nii Soome kui Rootsi ligi kolmandiku turust (mõlemad 31%), Saksamaa seitsmendiku (15%), ülejäänud Euroopa Liidu (EL) riigid samuti seitsmendiku (15%), Ameerika Ühendriigid 4%, Norra 3%, Jaapan 1%. Euroopa Liidu piires eksporditi käsitöötooteid veel Läti, Itaaliasse, Prantsusmaale, Poolasse, Taani, Leetu, Hollandisse jt riikidesse. Osa ettevõtteid oli märkinud eksporditi riike eristamata.

⁴ Vaatlusalusesse gruppi kuulus 6 puittooteid, 4 suveniire, 3 kudumeid, 1 sepiseid ja 1 keraamikat valmistav ettevõte

Tabel 8.9. Käsitööettevõtete ekspordikäive 2015 (tuh eurot)

Riik	Tuh €	Osakaal, %
Soome	438,2	31,2
Rootsi	432,6	30,8
Saksamaa	204,5	14,6
Läti	71,3	5,1
Ameerika Ühendriigid	58,8	4,2
Itaalia	40,9	2,9
Norra	35,6	2,5
Teised EL riigid	101,3	7,2
Jaapan	13,5	1,0
Muud	6,8	0,5
Kokku	1403,5	100

Allikas: Äriregister

Võrreldes 2011. aastaga on Soome turuosa pigem vähenenud ja Rootsi turuosa suurenenud. 2011. aastal saadi 52% eksporditulust Soomest, 22% Rootsist, 18% Saksamaalt (10 ettevõtte näitel).

Müügil välisurgudele on abi ettevõtete mitmekeelsetest veebilehtedest. Eesti kvaliteetset käsitööd võib samuti leida mitmetest rahvusvahelistest interneti-ostukeskkondadest (näiteks www.ravelry.com; www.etsy.com). Välisurgudel nõudlust omavate ja eksporditavate toodete hulka kuuluvad näiteks puittooted (ekspordivad näiteks Maronest OÜ, E.Strauss AS, Muhu Puidukoda OÜ jt), sepised (ekspordivad Saaremaa Sepad AS), suveniirid (ekspordivad Nordic Gifts OÜ, Timo-Keraamika AS jt), kudumid (Uljas & Daughters OÜ, Pilv Production OÜ jt).

Statistikaameti andmete alusel on kaudselt võimalik käsitöö ekspordi trende jälgida nende tootegruppide näitel, mis tööstustoodete kõrval sisaldavad ka käsitöötooteid. Alates 2013. aastast avaldab Statistikaamet lisaks kogu ekspordile ka Eesti päritolu ekspordi andmeid.

2015. aastal eksporditi Eesti päritolu kudumeid (kampsuneid, pullovere), sh käsitöötooteid ja käsitööd jäljendavaid tooteid 5,7 mln euro eest (vt tabel 8.10) ja peamiselt Põhjamaadesse (98%). Olulisemad turud Eesti kudumitele olid Norra (2015. a turuosa 45%), Rootsi (29%) ja Soome (24%). Lisaks eksporditi muid kudumeid (KN⁵ koodid 6114 ja 6117) 2015. aastal kokku 632 tuh € eest.

Tabel 8.10. Eesti päritolu toodete eksport (sisaldab ka käsitöötooteid) 2013–2016 (tuh €)

KN kood ja tootegrupp	2013	2014	2015	2016
4419 Puidust lauanõud ja köögitarbed	439,7	522,4	401,1	577,3
4420 Puitintarsia, puitlaekad, kastikesed, kujukesed jms	257,2	462,2	506,1	539,8
4602 Punumismaterjalist tooted, korv- ja vitspunutised	103,9	129,6	139,2	133,6
Kokku KN4419, 4420 ja 4602	800,8	1 114,2	1 046,3	1250,7
6110 Kampsunid, pulloverid jm silmkoelised esemed (villased)	4 475,8	4 664,6	5 703,3	4 250,3

Allikas: Statistikaamet

⁵KN – toodete klassifikaator väliskaubanduses (Kombineeritud Nomenklatuur)

Erinevaid Eesti päritolu puidust käsitöötooteid (näiteks köögitarbeid, laekakesi, kuumaaluseid, punumismaterjalist tooteid, laastukorve jm) eksporditi 2015. aastal kokku 1,0 mln euro eest (tabel 8.10), suurim sihtturg oli Rootsi (41%), järgnesid Soome (22%), Saksamaa (15%), Ameerika Ühendriigid (7%) ja Jaapan (7%). Viimastel aastatel suurenes kõige enam eksport Rootsi.

Punutiste kaubagrupi näitel ilmneb impordi suur ülekaal ekspordi suhtes, näiteks 2016. aastal imporditi punutiste kaubagrupi tooteid Eestisse 8 korda suuremas summas kui eksporditi, 2/3 impordist tuli Hiinast, ligi viiendik Vietnamist.

8.1.4. Suuremad ettevõtted

Suuremateks käsitööettevõteteks müügitulu alusel on puidu, sepiste ja keraamikaga tegelevad ettevõtted ning suveniiride ja looduskosmeetika tootjad. 10 suurema ettevõtte turuosad moodustas 28% kogu sektori äriettevõtete turuosast (vt tabel 8.11).

Tabel 8.11. Suuremad käsitöötoodete ja suveniiride tootjad 2015

	Müügitulu, tuh €	Töötajate arv	Tooted	Asukoht
1 E. Strauss AS	551,5	25	puidust tooted	Avinurme
2 Maronest OÜ	373,5	17	puidust tooted	Haapsalu
3 Nordic Gifts Eesti OÜ	359,3	13	suveniirid	Tallinn
4 Timo-Keraamika OÜ	333,1	14	keraamika	Võru
5 Saaremaa Sepad OÜ	329,3	13	sepised	Saaremaa
6 Gift Line OÜ	310,7	9	küünlad	Võhma
7 Meened OÜ	289,0	13	suveniirid	Tallinn
8 Nurme Looduskosmeetika OÜ	227,9	6	kosmeetika	Kose
9 Puupank OÜ	216,4	8	puidust tooted	Raplamaa
10 Muhu Puidukoda OÜ	215,3	14	puidust tooted	Muhu
Kokku TOP 10	3206,0	132		
TOP 10 osakaal (%)	28%	22%		

Allikas: Äriregister

Suurtel käsitööettevõtetel on oma esinduskauplused, tooteid müüakse ka mõnedes suuremates kauplusekettides ning ehitusmaterjalide ja sisustuskaupade poodides. Igal tootjal on enamasti kindlad edasimüüjad ning osaletakse laatadel. Suuremad ettevõtted tegelevad edukalt ekspordiga, TOP 10 ettevõtete müügitulust moodustas teadaolev eksport 2015. aastal 33%.

10 suurema ettevõtlustuluga mittetulundusühingu ettevõtlustulu oli 2015. aastal kokku 152 tuh eurot (tabel 8.12), mis moodustas 60% nende MTÜ-de kogutulust.

Kui toodete müügile orienteeritud MTÜ-del moodustab ettevõtlustulu suurema osa tulust, siis seltsitegevusele keskendunud paikkondlikel MTÜ-del on ettevõtlustulu võrdlemisi väike, tulu võidakse saada aga annetustest ja liikmemaksudest, erinevatele ettevõtmistele ja üritustele võidakse taotleda ja leida lisatoetusi.

Kui ülejäänud MTÜ-de puhul arvestada, et ettevõtlustulu võis moodustada kolmandiku nende kogutulust ehk 60 tuh €, siis oluks MTÜde ettevõtlustulu 2015. aastal kokku 212 tuh €.

Tabel 8.12. Suuremad käsitööga tegelevad mittetulundusühingud 2015 (ettevõtlustulu alusel)

	Ettevõtlustulu, tuh €	Asukoht
1 Maarja-Magdaleena Gild MTÜ	44,7	Pärnu
2 Keerukoda MTÜ	17,5	Saaremaa
3 Haapsalu Käsitööselts MTÜ (sh Haapsalu Pitsikeskus)	17,2	Haapsalu
4 Kihnu Käsitöö MTÜ	15,9	Kihnu
5 Muhu Käsitööselts Oad ja Eed MTÜ	15,2	Muhumaa
6 Viljandi Käsitöökoda MTÜ	12,2	Viljandi
7 Seto Käsitöö Kogo MTÜ	11,3	Võrumaa
8 Vaarikas Vahukoorega MTÜ	9,7	Keila
9 KadakMari MTÜ	5,4	Saaremaa
10 Hiiumaa Käsitöö Selts MTÜ	2,8	Hiiumaa
Kokku	151,9	

Järgnevalt on käsitletud suuremaid ettevõtteid eri käsitöövaldkondade lõikes.

Käsitöö ja suveniiride jaemüük

Suuremad **eesti käsitöö ja suveniiride müügi ettevõtted** olid 2015. aastal (käibe vähenemise järjekorras) Eesti Esindus OÜ, Eesti Suveniirid OÜ, Restling OÜ, Kodukäsitöö OÜ (kõik Tallinnas), Kris OÜ (Tartus ja Kuressaares), Rewilwerk OÜ (Tallinnas), Aale Käsitöö ja Aale Disain OÜ-d (Rakveres ja Pärnus), Mirelle Käsitöö OÜ (Rakveres), Pitsu OÜ ja Tuulepesa OÜ (mõlemad Kärdlas). 10 suurema ettevõtte müügitulu, kokku 2 088 tuh eurot, moodustas 80% müügitulust käsitööpoodide grupis, kuhu kuulus 40 valimi ettevõtet.

2015. aastal olid suuremad **meenete valmistajad** Nordic Gifts Eesti OÜ, Meened OÜ, Gift Line OÜ ja Salmpartner OÜ. Meened OÜ-l on kauplus Tallinnas Katusepapi tänaval.

Paljud käsitööettevõtjad, kes valmistavad ise tooteid, peavad ühtlasi väikesi poode, eriti need, kes elavad ja töötavad väiksemates linnades või maal. Nõudlus on sesoonne ja mõned pisipoed on avatud ainult suvel. Enamasti saab käsitöötooteid osta ka tootjate veebilehtedelt, üha rohkem tutvustatakse enda loomingut sotsiaalmeedias. Heameelega müüakse käsitööd laatadel, kus hinnatase on ostjaile mõneti soodsam.

Tallinna suuremad poed püüavad arvestada turistide nõudlusega, pakkudes eestipäraseid suveniire ja ehtsat Eesti käsitööd. Suurim Eesti käsitöötoodete müüja on Eesti Esindus OÜ suurima poega Tallinnas Viru tn 3. Mitmed poed müüvad lisaks toidukaupu väiketootjatelt, näiteks kauplus Hää Eesti Asi Tallinnas Viru tn 23. Turistidele pakutakse suveniire ja käsitööd lennujaama kaupluses, suuremate muuseumide poodides jm. Tallinna turismiinfopunktides on saadaval Eesti käsitöö- ja kunstipoodide kaart, mis on koostatud Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu poolt, aitamaks turistidel leida ehedat eesti käsitööd ja tarbekunsti müüvaid kauplusi.

Ekspertide hinnangu kohaselt tehakse 85% oste Tallinna käsitöökauplustes välituristide poolt. Tihti järgneb ostudele hilisem tagasiside ja järeltellimustega pöörduetakse uuesti käsitöötootjate poole. Nõudlust soodustab ka siseturismi kasv.

Tallinna meeneturul on suurem turuosa siiski pigem mitte-eesti eripäraga suveniirikaupluste kettidel. Turistidele pakutakse merevaigust ehteid, mitte-eesti suveniire ja Eestis tööstuslikult toodetud skandinaaviapäraseid kudumeid.

Tootjate poodide näiteks on Tallinnas veel Korvipood OÜ kauplus Nõmmel, Saaremaa Sepad OÜ esinduskauplus Olevimägi 11, Puupank OÜ Puu ja Putuka pood Vene tn 6 jt. E. Strauss AS puidust tooteid saab osta kohapeal Avinurme puiduaidast, Saaremaa Sepad OÜ tooteid esinduskauplusest Orissaare vallas Saiklas.

Supermarketid ja suured kodu- ja ehituskaupade poed müüvad samuti käsitöötooteid: sepiseid, puittooteid, suveniire jm.

Tuntumad mittetulundusühingud, kes peavad müügikohti, on Maarja-Magdaleena Gild Pärnus, Viljandi Käsitöökoda ja Haapsalu Käsitööseltsi Pitsikeskus.

Sageli põimub käsitöö müük kunsti ja disainitoodete müügiga – paljud kauplused reklaamivad end kunsti ja käsitöö kauplustena. Mitmed disainerid kasutavad oma loomingus käsitöötehnikaid.

Erinevate tegijate käsitööd müüvad veebipoed on muuhulgas: www.ugri-mugri.ee, www.eheesti.ee; www.estcraft.com, www.roosiait.ee jt.

Kudumid ja tekstiilkäsitöö

Kudumid sünnivad nii masinatel kui käsitsi. Käesolevas töös on käsitööettevõtetenähtena käsitletud kuni 10 töötajaga kudumeid valmistavaid ettevõtteid, sh ka masintööd kasutavaid, valimis on kokku 36 ettevõtet. Osa toodangust eksporditakse. Üheks Eestile iseloomulikuks käsitöötooteks on nn Haapsalu sallid.

Kümme suuremat kudumeid valmistavat ettevõtet olid 2015. aastal (müügitulu järgi järjestatuna) Pilv Production OÜ, Uljas & Daughters OÜ, Marimirt OÜ, Elotroi OÜ, Top-Kudum OÜ, Hiiu Vill OÜ, Villa Sillat OÜ, Ruut & Triip OÜ, Lõnga Liisu OÜ ja Wilwest OÜ, kelle müügitulu, kokku 898 tuhat eurot, moodustas 75% kudumeid valmistavate ettevõtete grupi käibest.

Pigem tööstusliku tootmise poolele kuuluvad suuremad skandinaaviapäraseid kudumeid valmistavad ettevõtted: M. Villadisain OÜ, Horveit OÜ, Knittex OÜ, Kirinord OÜ.

Kudumeid pakuvad ka lambakasvatustalud, näiteks Murese talu, lisaks lambakasvatustalu jt. Lambakasvatustaludes kedaratakse lõnga ise või kasutatakse väikeste villavabrikute teenuseid (näiteks Süvahavva villavabrik) või siis lastakse kedrata välismaal.

Eesti villa kasutamise osas annab lootust paremusele TÜ Viljandi Kultuuriakadeemias loodud villalabor, sisuliselt väikese villavabriku võimalustega, kus uuritakse erineva villa ja kiudude kasutusvõimalusi (lisaks lambavillale näiteks alpaka, kitse-, koera-, angooraküüliku vill). Huvi suurenemist kohaliku villa töötlemise võimaluste vastu näitab see, et lambakasvatuse sektori arengukava raames on valminud ka Eesti villa ja villatööstuse arengukava.

Tekstiilkäsitöö gruppi kuuluvad ettevõtted valmistavad linaseid tooteid, rahvariideid, lapitöötehnikas esemeid, pitse, tikandeid, kangastelgedel kootud vaipu jm, erinevaid kodutekstiile, gobelääntooteid, vilditud tooteid jm.

Suuremate tekstiilkäsitöö ettevõtete hulka kuulusid 2015. aastal (müügitulu alusel) Ribiinia OÜ, Mõtleja Tigu OÜ, Etnoland OÜ, Mustrid OÜ, Emma ja Theo OÜ, Kangaspuu OÜ, Käty Tikand OÜ, Vildiveski OÜ, Folte OÜ ja Murueit OÜ.

Tekstiilkäsitöö alal moodustab kümne suurema ettevõtte müügitulu poole kogu grupi müügitulust. Tekstiilkäsitööga tegelevaid ettevõtteid kuulus valimisse kokku 59.

Tekstiilkäsitöö võimalused oleksid avaramad, kui Eestis kasvatataks kiulina ja valmistataks kohapeal linast kangast. Kunagi laialtlevinud kiulina kasvatus on Eestis hääbunud ja linakiud tuleb sisse osta, müüdav linane kangas on samuti imporditud.

Nahkkäsitöö

Nahast tooteid valmistavate ettevõtete arv on viimastel aastatel veidi suurenenud. 2015. aastal valimisse kuulunud 11 ettevõtte müügitulu oli kokku 345 tuh eurot. Suuremad nahkkäsitööga tegelejad on Eesti Villa- ja Nahatööstus OÜ ja Manlund OÜ. Lambanahast tooteid ja lambanahku pakuvad ka mitmed lambakasvatustalud. Nahkade parkimisega, sh taimparkmeetodil tegeleb Skineks OÜ Jõgeval.

Keraamika, klaas

Keraamikaettevõtted teevad tarbekeraamikat, suveniire ja eritellimustöid ning klaasi töötlevad ettevõtted valmistavad puhutud klaasitooted, vitraaži ja ehteid. Sellesse gruppi kuulub veel kivist, näiteks dolomiidist toodete valmistamine, kokku on selle grupi ettevõtete arv tõusnud 24-le.

Suuremad ettevõtted on Timo-Keraamika AS Võrus, Tallinna Kunstkeramikatehas OÜ, Honor KK OÜ (Mõisakeramika), Hansaklaas OÜ, Klaasistudio OÜ (kõik Raplamaal), Muhu Portselan OÜ (Tallinnas), Siimusti Savikoda OÜ (Jõgevamaal), Potitehas OÜ ja Kajakeramika OÜ Pärnumaal ja Porcellisa OÜ Tallinnas. Loetletud ettevõtete müügitulu, kokku 630 tuh eurot, moodustab kogu keraamikaettevõtete grupi müügitulust ligi 90%.

Puitkäsitöö

Valimis on 24 puitkäsitööga tegelevat ettevõtet, kes toodavad puidust lauatarbeid, karbikesi, laastukorve jt laastutooted, ehteid, nõöpe, mänguasju jm, tehakse puunikerdust ning valmistatakse käsitööna mööblit. Kõik suuremad puittoodete tootjad müüvad osa toodangust välisturgudele, peamiselt Soome, Rootsi, lisaks Norrasse, Saksamaale jm. Puittoodete valmistamiseks annab häid eeldusi mitmekesise puidu olemasolu Eestis, kasutatakse kadakat, sangleppa, tamme ning teiste puude puitu.

Viie suurema puittoodete valmistaja hulka kuuluvad E. Strauss AS, Maronest OÜ, Puupank OÜ, Muhu Puidukoda OÜ ja Puuvara OÜ. TOP 5 ettevõtted teenisid 2015. aastal puitkäsitöö ettevõtete grupi müügitulust 72%.

Suurema käibega ettevõtte hulka kuuluvad veel Paopuu OÜ (puitkäsitöö hulgimüük), Korvipood OÜ ja Korvimeistrid OÜ (punutised, laastukorvid), Liimeister OÜ (puidust ja nahast lastetooted, kiiged), Artwood OÜ (kadakast tooted).

Kui suuremad ettevõtted valmistavad käsitööilmelisi puittooteid osalt tööstuslike meetoditega, siis väiksematel ettevõtetel on käsitöö osatähtsus suurem, kuid tooted on sellevõrra autentsemad ja toovad paremini esile puidu omapära ja väärtused. Ettevõtjaid mõjutab puitmaterjali kallinemine.

Mööbel

Valimisse võetud ettevõtted tegelevad käsitöömööbli valmistamisega, enamasti täispuidust ja eritellimusmööbli valmistamisega. Lisaks rustikalasele mööblile teevad väikesed tiseriettevõtted eritellimusel muud mööblit (sh aiämööblit), samuti sisustust, näiteks lasteaedadele. Käsitöömööbli valmistajaid on nii maal (Palkmööbel OÜ Sõmerpalus, Rõuge oks OÜ Võrumaal, Lauri Kutsar OÜ Saue vallas jt) kui ka suuremates linnades (näiteks Muinasmööbel OÜ ja Jalak OÜ Tartus, INC Haldus OÜ Tallinnas). Käsitööga on seotud ka mööbli restaureerimine. Arvukatest eritellimusmööbli valmistajatest on uuringu valimisse võetud 14.

Sepised

Valimis on 15 sepistega tegelevat ettevõtet, kes valmistavad enamasti nii ehisepiseid (näiteks küünlajalad, lühtrid, ukse- ja aknatarvikud, nagid jm) kui tarbepiseid (aiad, piirded), osas ettevõtetes tehakse ka metallitööd.

Suuremad ettevõtted on Saaremaa Sepad OÜ Saiklas, ARS Metallitöö OÜ Tartus, Sepikoda OÜ ja Puraviku Tuuleveski OÜ Raplamaal ning Sepapaja OÜ Kuressaares. Viie suurema ettevõtte osakaal kogu sepiste müügitulust on 80%.

Mõned tuntud sepad töötavad FIE-dena, näiteks Toomas Jugaste Karksi-Nuias, kes valmistab ehteid jm.

Sepiseid eksporditakse ka Soome, Rootsi jm, kuid ekspordimahud on 2011. aastaga võrreldes vähenenud, sest üks olulisemaid eksporditajaid lõpetas sepiste tootmise.

Muud tooted

Päris palju on käsitöötooteid ja ettevõtteid, mis eeltoodud jaotuste alla ei mahu. Nn muid tooteid valmistavad ettevõtted teevad ehteid, sh luust ehteid, paberist tooteid, kaarte, küünlaid, nukke ja muid mänguasju ja mängu.

Käsitöõnduslikult valmistatakse looduslähedasi kosmeetikatooteid jms tooteid, sellega tegelevad Nurme Looduskosmeetika OÜ Harjumaal (kaubamärk Nurmeseep), GoodKaarma OÜ Saaremaal, Eviteh OÜ Tallinnas, Signe Seebid OÜ Raplamaal, Tahe OÜ Hiiumaal jt.

8.2. NÕUDLUS

Käsitöötooteid ostavad meeleldi looduslähedust, isikupära ja toodete hingestatust hindavad tarbijad. Käsitöötooteid väärtustavad inimesed peavad lugu selle materjalist, näiteks ehtsast puidust ja armastusega tehtud käsitööst. Turistid ostavad käsitööd meeneteks.

Paljud käsitööettevõtted ekspordivad tooteid välisturgudele, kus samuti hinnatakse käsitöötooteid ja ollakse valmis maksma nende eest väärilist hinda.

Käsitööpoed arvestavad võimalike klientidena nii turistidega kui kohalike elanikega. Poode on rohkem seal, kus liiguvad turistid, osa neist on avatud suvisel turismihooajal. Viimastel aastatel on lisandunud käsitööpoode väiksemates linnades ja maapiirkondades, osalt peavad neid FIE-d ja mõnikord tegeldakse sellega teise tegevusala kõrvalt.

Viimastel aastatel on kasvanud müük veebipoodide, kodulehtede ja sotsiaalmeedia kaudu, kuid ostjad eelistavad võimalust mööda vahetut toodetega tutvumist laatadel või poodides. Laatade rahvarohkus näitab huvi püsimist kohalike toodete, unikaalsete ja isikupäraste esemete, käsitöömeistrite loominguga, maaläheduse ja eheduse vastu. Lisaks käsitööle võib laatadelt leida tarbekunstnike loomingut. Suurim käsitöölaat on novembrikuine Mardilaat Tallinnas, taas on hakatud Tallinna Lauluväljakul korraldama käsitöomesse ja palju on traditsioonilisi kohalikke laatu, mis sageli toimuvad muude kultuurisündmuste raames, näiteks käsitöölaat Pärnu Hansapäeval.

Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia pärandtehnoloogia ja käsitöösektori 2011. aastal läbiviidud uuring näitas, et suuremates linnades on välisturistidel tarbijatena oluline osa, ligikaudu 2/3 oste Tallinna käsitöökauplustes teevad uuringu hinnangul välisturistid.

Välisturistide kui võimalike käsitöötoodete ostjate arv on vähehaaval kasvanud (vt tabel 8.13). Mitmepäevaturistide kõrval on suurenenud ühepäevaste küllastuste ja kruisireisijate arv. 2017. aastal tuli endiselt kõige enam välisküllastajaid Soomest (42% majutatutest), 11% oli Venemaalt, 7% Lätist, 6% Saksamaalt, 3% Rootsist, Leedust ja Suurbritanniast. Viimastel aastatel on kiiresti kasvanud Aasiast, eriti Jaapanist pärit turistide arv, 2017. aastaks oli Aasiast pärit majutatute osakaal tõusnud 4%-le. Venemaalt pärit turistide arv vähenes 2015. aastal ligi kolmandiku võrra, kuid on vähehaaval jälle taastunud 211 tuhandele majutatud turistile aastas. Eesti elanikud reisivad samuti Eestimaal varasemast rohkem.

Tabel 8.13. Majutatud välisküllastajate arv, mln in

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Majutatud välisküllastajad	1,43	1,38	1,56	1,81	1,87	1,94	1,98	1,93	2,06	2,00

*Majutatu – ööbiv küllastaja, kes veedab vähemalt ühe öö majutusettevõttes (sh ka spaaküllastajad jt)

Allikas: Statistikaamet

8.3. ORGANISATSIOON JA POLIITIKA

8.3.1. Riiklikud toetusmeetmed

Käsitööpärandi alalhoidmine on rahvuskultuuri osa ja riik väärtustab ja toetab seda rahvakultuuri toetamise meetmete raames. Rahvuskultuuri arendamiseks loodud *Rahvakultuuri Keskus* aitab kaasa kogu rahvakultuuri säilimisele ja arengule, tegeldes seejuures ka rahvusliku käsitöö valdkonnaga.

Rahvakultuuri keskuse kaudu toetab riik rahvakultuuri üle-eestiliste keskseltside tegevust, millest üks on *Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit* (ERKL). Keskseltside tegevust rahvakultuuri edendamisel toetatakse riigieelarvest tegevustoetuse kaasabil (tabel 8.14). See on eelkõige huvitegevuse toetamine, mille eesmärgiks on pärimuslike ja traditsiooniliste käsitööoskuste säilitamine ja arendamine. Selts on kogu aeg edendanud koolituse kaudu käsitööalaseid oskusi ühiskonnas, pidades seejuures tähtsaks ka käsitööettevõtlusega tegelemise võimalusi.

Jätkub 2012. aastal rahvakultuuri säilitamise ja hoidmise meetmete raames alustatud riiklik *programm Eesti Rahvarõivas*.

Rahvakultuuri keskuse maakondliku tasandi kaudu on teiste rahvakultuurivaldkondade kõrval toetatud ka üksikuid käsitööga seotud ettevõtmisi mõnedes maakondades, näiteks käsitöölaadade korraldamist, käsitööpäevi, rahvarõivapäevi ja -koolitusi, õpilaste käsitöönäitusi, paikkondlike käsitööseltside tegevust vm.

Käsitöö valdkonna ekspertide hinnangul oleks Eestis vaja ka oma arenduskeskust, mis tegeleks just käsitöö ettevõtluse poole arendamise ja toetamisega.

Tabel 8.14. Kultuuriministeeriumi ja Eesti Kultuurkapitali poolt eraldatud toetused 2011-2016 (tuh €)

	2011	2012	2015	2016
Rahvakultuuri toetamine Kultuuriministeeriumi eelarvest	32,7	67,1	67,0	67,2
Rahvakultuuri keskseltside toetusest	30,0	30,0	31,5	31,5
Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidule				
Rahvakultuuri maakondlikust toetusest käsitööle (Rahvakultuuri Keskuse kaudu)	2,7	4,2	2,6	2,8
Programm Eesti Rahvarõivas	-	32,9	32,9	32,9
Eesti Kultuurkapitalist	98,9	96,2	114,4	130,6
Rahvakultuuri sihtkapitalist				
Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit (stipendiumid ja tegevustoetus)	45,2	52,9	46,2	50,9
sh Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu tegevustoetus	...	15,3	15,4	16,0
Käsitöömaailm MTÜ (näitused Eesti Käsitöö Majas, Tallinn, Pikk 22)	8,3	8,0	8,0	7,4
Teised käsitööga seotud ettevõtmised	45,4	35,3	51,8	64,6
Käsitööga seotud ettevõtmised ja taotlejad rahvakultuuri sihtkapitalist kokku	98,9	96,2	105,9	122,9
Kultuurkapitalist maakondlikul alusel	8,5	7,7

Allikad: Kultuuriministeerium, Rahvakultuuri keskus, Eesti Kultuurkapital

Riiklike *regionaalsete kultuuriprogrammide* raames võivad samuti mõned käsitööga seotud ettevõtmised toetust leida. Olulisemad paikkondlikke traditsioone ja kultuuripärandit väärtustavad regionaalprogrammid on “Kihnu kultuuriruum 2015-2018”, “Setumaa kultuuriprogramm 2014-2018”,

“Saarte pärimuslik kultuurikeskkond 2015-2019”, “Peipsiveere kultuuriprogramm 2013-2016”, “Virumaa pärimuskultuuri programm 2015-2019”, “Mulgimaa kultuuriprogramm 2018-2021” ja “Vana-Võrumaa kultuuriprogramm 2018-2021”. 2016. aastal käivitati uued regionaalarengu toetusprogrammid: Väikesaarte programm (Rahandusministeeriumi haldusalas), Setomaa arengu programm ja Peipsiveere programm (Maaeluministeeriumi haldusalas), mille abi on võimalik taotleda eelkõige kohalikel omavalitsustel, mittetulundusühingutel ja sihtasutustel.

Eesti Kultuurkapital toetab rahvuslikku käsitööd rahvakultuuri sihtkapitali kaudu. Sihtkapital peab silmas peamiselt rahvakunsti ja rahvuslike käsitööskuste alalhoidmise, avastamise ja arendamise eesmärki. Käsitööettevõtlaste toetamine ei kuulu rahvakultuuri sihtkapitali eesmärkide hulka, kuid käsitöötraditsioonide väärtustamine, elushoidmine ja loominguine arendamine loob kandepinna käsitööettevõtlaste tekkeks. Rahvakultuuri sihtkapital on toetanud käsitööalaseid üritusi, näituste korraldamist (sh välismaal), koolitusi (sh õpitoad, meistrikojad) ja käsitööga seotud raamatute väljaandmist. Sihtkapital on toetanud välismaal korraldatud näitusi, 2015. aastal näitust OrnaMENTAL lirimaal, 2016. aastal rahvarõiva- ja kirivööde näitust Ameerika Ühendriikides.

Peamine käsitööalaste ürituste korraldaja on olnud Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit, kelle ettevõtmisi on ka Eesti Kultuurkapital toetanud. Rahvakultuuri sihtkapital on iga-aastaselt aidanud välja anda pärandihoidja auhinda.

Maaelu Arengukava LEADER meetme raames on saanud käsitöövaldkonnaga seotud projektitoetusi mõned mittetulundusühingud ja ettevõtted. LEADER meetmega toetatakse Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) ning riigieelarvest kohalikku initsiatiivi, et edendada elu maapiirkonnas ja kohalikku koostööd. Maaelu arengukava raames on PRIA poolt avatud projektitaotluste voor aastaks 2014-2020.

Euroopa Liidu tugifondidest on käsitöövaldkonda kõige enam toetanud **Euroopa Sotsiaalfond**. Käsitöövaldkonna arengut soodustavad toetused käsitööga seotud institutsioonidele (v.a ettevõtted) on esitatud tabelis 8.15. Kokku saadi Euroopa Sotsiaalfondist toetatud mitmeaastaste projektide elluviimiseks lisaks omaosalusele 1,5 mln eurot (2009.-2015. aastal).

Euroopa Sotsiaalfondi ja Narva Linnavalitsuse toel rahastati koolitusprojekti *Narva – käsitöömeistrite linn*, mis oli mõeldud tööhõive suurendamiseks käsitöö- ja ettevõtlusoskuste arendamise abil, võimaldamaks projektis osalejatel leida edaspidi tegevusvõimalusi käsitööalases ettevõtluses.

Euroopa Regionaalarengu Fondi vahendite kaasabil toetas EAS Viljandimaa Loomeinkubaatorit tekstiilikeskuse ja metallikeskuse loomisel 685 tuh euroga, tekstiilikeskus avati 2011. aastal ja metallikeskus 2013. aastal. Keskused loovad vajalike seadmetega tootmiskeskonnad, mida on võimalik kasutada alustavatel ettevõtjatel jt. Tekstiilikeskus on varustatud villatöötlus- ja ketrusseadmetega, telgedega, erinevate õmblusmasinatega, kudumis- ja viltimismasinatega, metallikeskuses on töövahendid mitmesuguste metallitööde tarbeks.

2015. aastal lõppes Pärandtehnoloogia rakenduskeskuse (PÄRTEL) väljaarendamine, mis oli suunatud TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia pärandtehnoloogia osakonna käsitöö õppekavade arendamisele. Projekt hõlmas muuhulgas rahvarõivavalmistaja, nahatööde ja palkehitudinstruktori spetsialiseerumismooduli väljaarendamist TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia õppekavades.

Tabel 8.15. Euroopa tugifondide toetatud käsitöö(nduse) arengut soodustavad ettevõtmised 2009–2015

Toetuse saaja, projekt	Toetusmeede	Toetus, tuh €	Rakendaja
Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) toetusel		1530,6	
TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia <i>Koolitused Käsitööga tööle 2 (2009-2012)</i>	Kvalifitseeritud tööjõu pakku- mise suurendamine	548	SA Innove
Narva Linna Sotsiaaliamet <i>Koolitusprojekt Narva- käsitöömeistrite linn (2011-2016)</i>	Kvalifitseeritud tööjõu pakku- mise suurendamine	460	SA Innove
TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia <i>Vanemaealiste käsitöömeistrite lõimimine tööturule(2012-2013)</i>	Kvalifitseeritud tööjõu pakku- mise suurendamine	235	SA Innove
TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia <i>Pärandtehnoloogia rakenduskeskuse (PÄRTEL) väljaarendamine (2010-2015)</i>	Kõrgkoolide koostöö ja inno- vatsioon	287,6	SA Archimedes
Euroopa Regionaalarengufondi (ERF) toetusel		361,0	
TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia <i>RKO õppekavade tootearendusvõimekuse tõstmine (2014-2015)</i>	Rakenduskõrghariduse õppeinfrastruktuuri kaasajastamine	361,0	SA Archimedes

Allikas: Rahandusministeerium: EL struktuuritoetuse korraldusasetus

TÜ VKA õppekavade tootearendusvõimekuse tõstmise eesmärgil arendati rahvusliku käsitöö osakonna tootmisbaasi (2014-2015). Muretseti seadmed villalabori tarbeks (lõnga valmistamiseks ja villapesuks), samuti nahatöö seadmed, õmblusseadmed, puutöö ja metallitöö seadmed. Lisaks omafinantseeringule (51,6 tuh €) aitas seda rahastada Euroopa Regionaalarengu Fond (SA Archimedese vahendusel). 2016. aastal sai VKA villalabor juba tööd alustada, uuritakse erinevate villade ja kiumaterjalide omadusi ja kasutusvõimalusi.

Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuselt (EAS) ei ole käsitööga tegelevad ettevõtted kuigipalju toetusi saanud ega küllap ka taotlenud. 2016. aastal sai ekspordi arendamise toetust üks ettevõtte ja mõned ettevõtted olid saanud alustava ettevõtte starditoetust 2012. aastal (vt tabel 8.16). Üht mittemulundusühingut (Hiiumaa Käsitöö Seltsi) toetati ruumide renoveerimisel. Setomaa arengu programmi raames toetati MTÜ Seto Käsitöö Kogo tegevust ja mitmeid ettevõtetud projekte, sh turundust. 2017. aastal sai ekspordi arendamiseks toetust üks ettevõtte.

Tabel 8.16. EAS poolt toetatud käsitööettevõtted 2012-2016

Toetus	Ettevõtete (MTÜde) arv	Toetussumma tuh €	Aastad
Alustava ettevõtja starditoetused	5	9,0	2012
Regionaalne investeringutoetus	1	32,0	2015
Ekspordivõime arendamise toetus	1	9,6	2016
Setomaa arengu programmi toetused	1	166,6	2012–2016
Kokku	8	217,2	

Allikas: EAS

TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia rahvusliku käsitöö osakonnal on käsil veel mitmeid projekte, osa neist koostöös välisriikidega.

- **Käsitööteaduse terminoloogia** komisjoni töö käivitamine, eestikeelse terminoloogia arendamise programm (2013-2017)
- **Käelise pärandi uurimismetoodika arendus** käsitleb käsitööga seonduva vaimse pärandi ja oskuste edasiandmist vahetult vanemalt põlvkonnalt nooremale, mis on traditsiooniliste oskuste säilitamiseks väga oluline.
- **Käsitsi tehtud heaolu – ühesõpe käsitöö ja hoolekande ühendamiseks**. Selle projekti raames edendatakse käsitööoskusi päevakeskustes ja hoolekandeesutustes, sh suurendamaks sotsiaalset kaasatust. Projekti toetas SA Erasmus+ 36 tuh euroga (2015-2017).
- **Digitaalsed meetodid käsitöös (Digitally crafting new communities of practice)** – projekt, mis tutvustab digitaalsete meetodite ja vahendite kasutamist, sh käsitöö populariseerimiseks ning turundamiseks. Projekti viiakse ellu koostöös Rootsiga 2016-2018, seda toetab Euroopa Liidu programm Creative Europe (34 tuh euroga).

Mõned harrastusliku käsitööga seotud ettevõtmised on leidnud toetust **Kodanikuühiskonna Sihtkapitali (KÜSK) kohaliku omaalgatuse programmist (KOP)**. Siseministeeriumi haldusalas loodud Kodanikuühiskonna Sihtkapitali (KÜSK) missiooniks on kodanikuühiskonna arendamine, sel eesmärgil toetatakse vabaühenduste tegevust. Kohaliku omaalgatuse programm on Eesti riigi regionaalprogramm, mille eesmärk on kohaliku arengu ja kogukondade elujõulisuse tugevdamine kogukondliku initsiatiivi, koostöö ja identiteedi arendamise kaudu ning kohalike elanike teadmiste ja oskuste kasvu kaudu.

Kohalikud seltsid ja ühendused leidsid KOP-st finantstuge sellistele käsitööga seotud omaalgatustele nagu näiteks 2015. aastal mitme kogukondliku kunsti- ja käsitöötoa kordategemine (Moostes, Rõuges, Peipsimaa Külustuskeskuses Kolkjas jm), keraamikaga tegelemine, keraamikaahjude muretsemine, savikoolitused ja savikojad (Rannus, Velisel, Varal, Arukülas jm), laadad ja käsitööpäevad (Iisakul, Rõuges, Haapsalus), käsitööfestival, õmblustoa sisseseade soetamine Valgas, kangastelgede hankimine Joaveskil, klaasikoolitused Järvakandis, Sakal jm. 2015. aastal toetati käsitööga seotud projekte ka Kohaliku Omaalgatuse programmi poolt lisaks vabaühenduste omafinantseeringule kokku ligi 40 tuh euroga.

Kodanikuühiskonna Sihtkapitali poolt toetati 2015. aastal ka koostöövõrgustike toetamise meetme raames MTÜ THINK Eesti projekti, mille eesmärgiks oli luua koostöövõrgustik organisatsioonidest erivajadustega inimeste käsitöö tulemuslikumaks väärtustamiseks ja turustamiseks.

8.3.2. Organiseeritus

Eesti käsitööalase liikumise eesotsas on *Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit (ERKL)*, mis käsitööühenduste katusorganisatsioonina koondab paikkondlikke (maakondade) käsitööseltse ja erinevate käsitööalade ühendusi ning juhib rahvusliku käsitöö alast tegevust Eestis. Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit väärtustab, hoiab ja arendab paikkondlikke eripärasid arvestades rahvuslikke käsitöötraditsioone kui kultuurinähtust ja elatusallikat.

Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit esindab Eesti käsitööd rahvusvaheliselt, on Euroopa Rahvakunsti- ja Käsitööföderatsiooni ning Põhjamaade Käsitööliidu liige.

Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit on toimekas katusorganisatsioon, kuhu kuuluvad paikkondlikud käsitöö keskseltsid, nagu Harjumaa ja Tallinna, Ida-Virumaa, Kesk-Eesti, Läänemaa, Lääne-Virumaa, Tartumaa, Valgamaa, Viljandimaa käsitöö keskseltsid ja ühendused, Seto Käsitöö Kogo ja Maarja-Magdaleena Gild Pärnumaal.

ERKL koosseisu kuuluvad temaatilised alaliidud: lapitöö alaliit, kangakudujate alaliit, erivajadustega loojate liit, käsitöö kolleksionääride alaliit, käsitöömeistrite alaliit, mänguasjameistrite alaliit, pitsimeistrite alaliit, rahvarõiva alaliit ja väikeettevõtjate alaliit, esindatud on puutöö meistrid ja kandlemeistrid.

Eesti Käsitöö Maja rahvakunstigaleriis Tallinnas, Pikk tn 22 on pidevalt väljas käsitöönäitused Eesti meistrite käsitööloominguga ning tutvustatud on ka teiste riikide käsitööd.

ERKL korraldab mitmekesiseid käsitööalaseid koolitusi – õppepäevi, pikemaid koolitusi, meistririkodasid ja näitusi. Igal aastal viiakse läbi antud aasta teemaline üle-eestiline parima käsitöoeseme konkurss. 2015. aasta konkursiteema oli Loomast Loodud, 2016. aasta teema Eesti-keha-kate, 2017. aastal Tulest Tulnud ja 2018. aastal Ajatus. Parimaid konkursile esitatud töid esitletakse hiljem näitusel rahvakunstigaleriis Pikk tn 22 ja väljaantavas kataloogis.

Igal aastal antakse välja pärandihoidja auhinnad, 2015. aastal tunnustati Kristina Rajandot rahvusliku käsitöö, Külli Jacobsoni Setomaa kirikinnaste ja Evar Riitsaart Setomaa hõbeehete traditsiooni edasiarendamise eest.

Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit korraldab igal aastal käsitööettevõtluse alaseid foorumeid, kus antakse välja aasta käsitööettevõtja auhind. 2015. aastal tunnustati rahvarõivameister Margit Mehilast ja 2016. aastal Lembe Maria Sihvret.

ERKL juurutatud Tunnustatud Eesti Käsitöö märk näitab käsitöötoodetele omistatuna nende ehtsust ja head kvaliteeti.

2015. aasta lõpul avati Eesti Käsitöö Kodu Tallinnas, Vene tn 11, kus on lisaks käsitöö ostuvõimalustele võimalik tellida kursusi ja leida teavet käsitööalaste ettevõtmiste, meistririkodade ja poodide kohta üle Eesti.

Käsitööliit on *rahvakunsti- ja käsitöömeistri kutsetunnistuste* omistaja – liidu kutsekomisjonilt on võimalik taotleda kutsetunnistust tekstiili, nahatöö, keraamika, kivitöö, sepatöö ja puutöö alal. 2018. aasta jaanuari seisuga oli Kutsekojas registreeritud kokku 140 rahvakunsti- ja käsitöömeistri kutsetunnistust, sh 108 tekstiili alal. Lisaks on välja antud kokku 263 kutsetunnistust tekstiilkäsitöö alal, 32 nahatöö alal, 62 keraamika ja klaasipuhumise alal, 13 sepatöö alal ja 11 puutöö alal.

Eesti Elukutseliste Käsitöömeistrite Liidu (EEKL) eesmärgiks on käsitöömeistrite ühisesinduse loomine ja koostöö edendamine. EEKL on tegelnud käsitööklasteri loomisega, teinud käsitööturualaseid uuringuid ja otsinud väljavaateid Eesti käsitöö turustamiseks välismaal.

Eesti Käsitööõpetajate Selts AITA ja Eesti Tööõpetuse õpetajate Selts ETS ühendavad õpetajaid.

Käsitöö kui huvitegevuse valdkonnas on palju seltse ja ühendusi, mis on loodud, sageli paikkondlikult, ühistegevuseks lähedaste huvidega inimeste poolt.

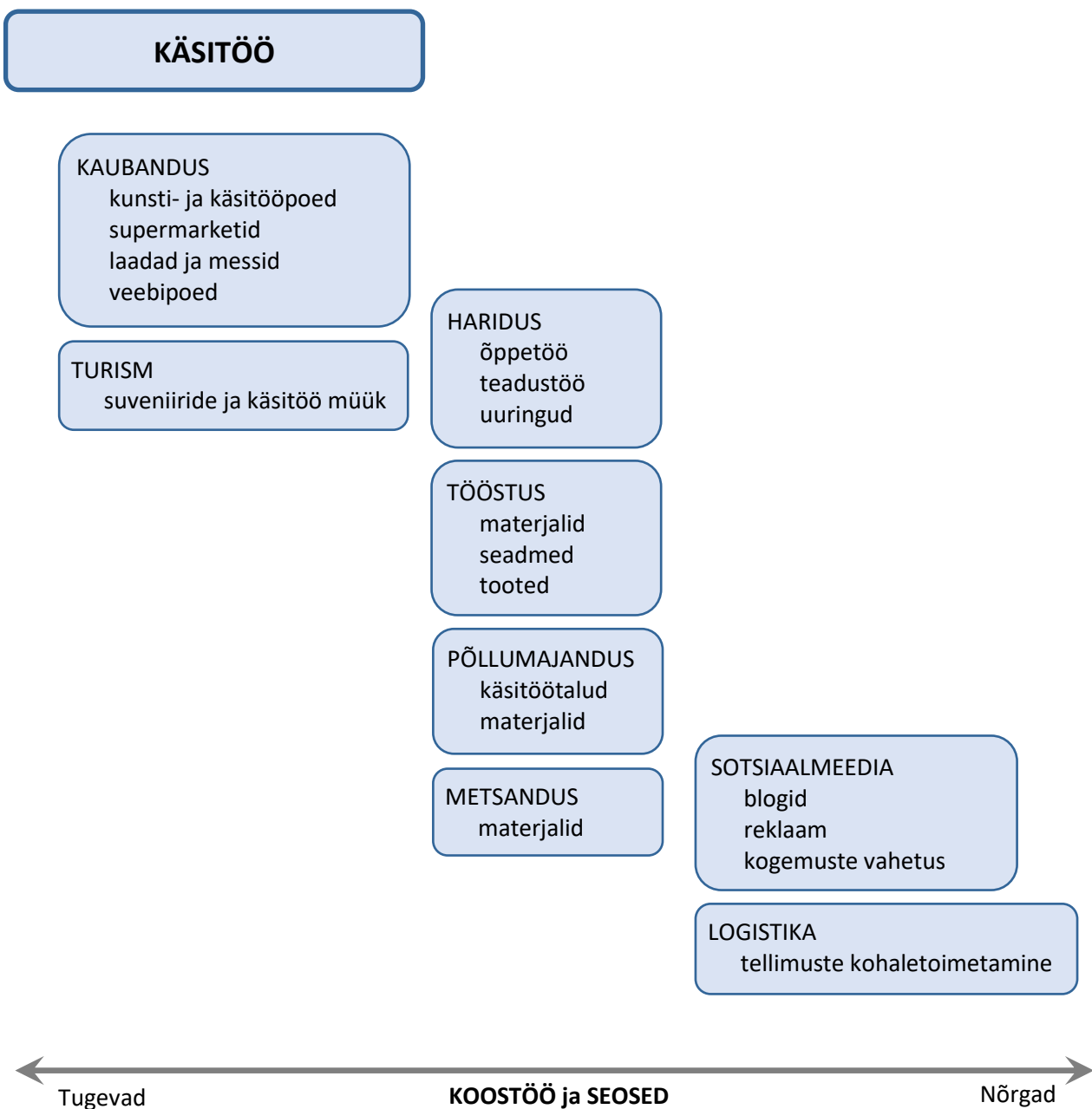
8.3.3. Seosed teiste tegevusvaldkondadega ja loomemajanduse sektoritega

Käsitöö on seotud nii sise- kui väliturismiga. Turistid on olulised käsitöö ostjad, kuid käsitöö võib olla mõnikord ka ise turismimagnetiks, näiteks mainekad käsitöölaadad või paikkonnale omased käsitöötooted, nagu Avinurme puutooted või Haapsalu sall. Käsitöö seoseid teiste tegevusaladega ja teiste loomemajanduse aladega illustreerivad joonised 8.3 ja 8.4.

Eestisse tuleb väliskülalisi ka käsitöösündmustel osalema. Juba neli aastat on peetud rahvusvahelist käsitöölaagrit Craft Camp Olustveres, kus osalejaid on olnud 20 riigist, Skandinaaviamaadest, Ameerika Ühendriikidest, Saksamaalt, Uus-Meremaalt jm, kes lisaks laagritele reisivad ringi ka mujal Eestis.

Käsitöö valmistamise võimalused sõltuvad materjalide ja töövahendite kättesaadavusest ning kvaliteedist. Olukorda mõjutab see, kas on võimalik kasutada kohalikke materjale või tuleb need

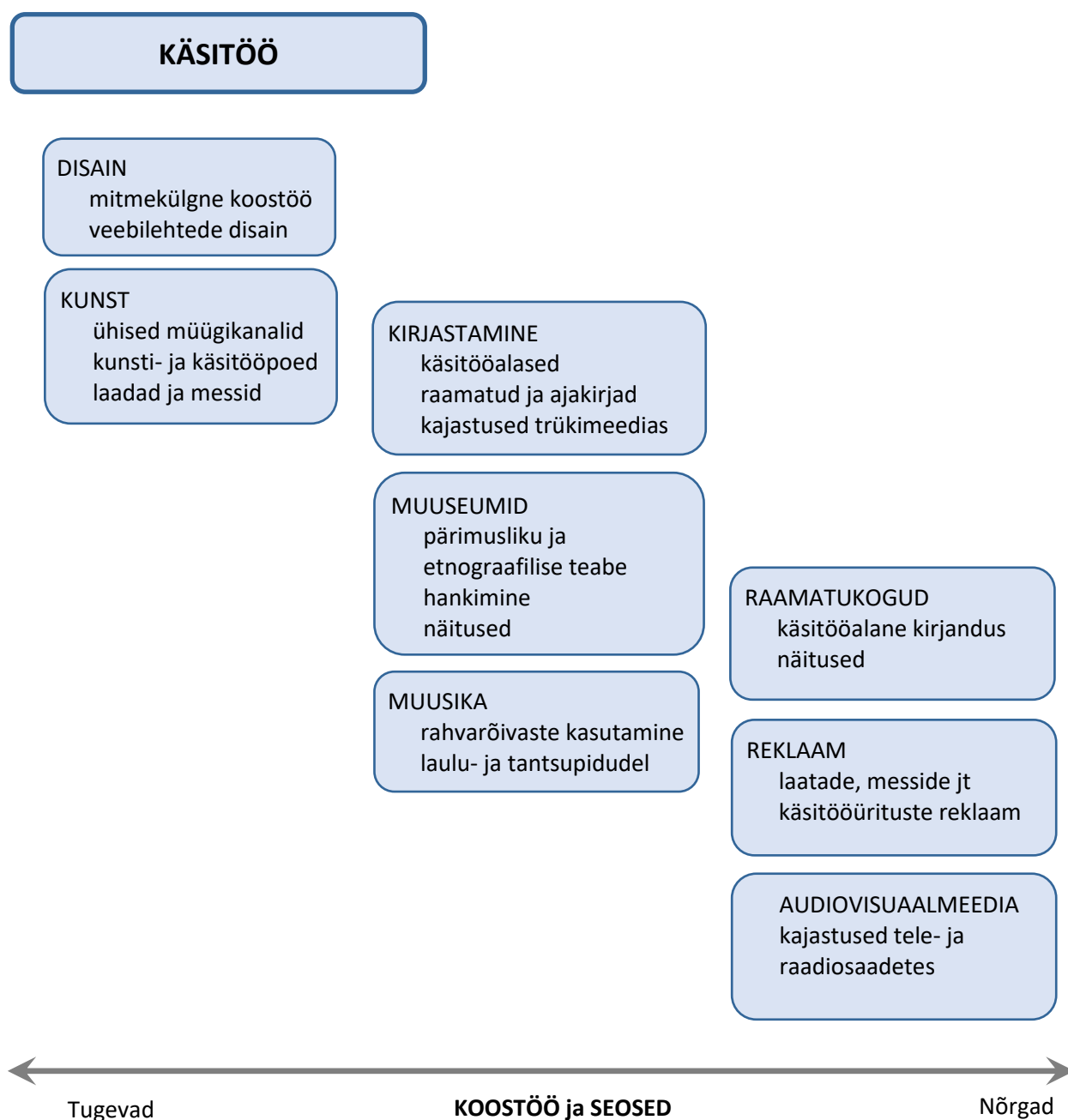
Joonis 8.3. Käsitöö seosed teiste valdkondadega

kaugemalt sisse osta. Seetõttu mõjutab olukorda seotud harude: linatööstuse, villatööstuse, kangatööstuse, nahatööstuse jt seisund. Lambakasvatus loob eeldusi kudumite ja nahktoodete valmistamiseks. Metsandusest saab puitmaterjali puitkäsitöö. Vajadus materjali välismaal töödelda (nahaparkimine, villaketramine) tõstab toodete omahinda.

Teistest loomemajandusaladest on käsitöö tihedamalt seotud disainiga. Veebidisainerite abi kasutatakse kodulehtede kujundamisel. Disainerid võivad töötada välja mudeleid käsitööettevõtetele ja osa disainereid kasutab käsitöötehnikaid enda toodete loomisel. Muuseumide rikkalikust pärimuslikust varamust leitakse uusi ideid, ühtlasi on muuseumipoed üheks müügikanaliks. Muuseumid korraldavad ka käsitööd esitlevaid näitusi, näiteks Eesti Rahva Muuseum jt. Loomingulisi ideid võib leida väljaantavatest käsitööraamatutest ja ajakirjadest, mida leidub ka raamatukogudes.

Joonis 8.4. Käsitöö seosed teiste loomemajanduse valdkondadega

8.4. HARIDUS

Kõrgharidusena annavad käsitööalast õpet Tallinna Ülikool ja Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia rahvusliku käsitöö osakond.

Tallinna Ülikoolil on olnud peamine roll käsitöö ja tööõpetuse õpetajate koolitamisel. Käesoleval ajal õpetatakse eriala *integreeritud tehnoloogiad ja käsitöö* (3-aastane bakalaureuseõpe), mille raames on võimalik spetsialiseeruda kas *käsitöö ja kodunduse* erialale või *töö- ja tehnoloogiaõpetuse* erialale. Aastail 2013-2017 omandas käsitöö ja kodunduse eriala kokku 57 õppijat ning töö- ja tehnoloogiaõpetuse eriala kokku 37 õppijat (vt tabel 8.26). 2017. aastal võeti erialale integreeritud tehnoloogiad ja käsitöö 12 õppijat.

Tallinna Ülikool on pakkunud ka magistriõpet nii *käsitöö ja kodunduse õpetaja* kui ka *töö- ja tehnoloogiaõpetuse õpetaja* erialal. Aastail 2013-2017 lõpetas magistriõppes *käsitöö ja kodunduse õpetaja* eriala kokku 35 õppijat ning *töö- ja tehnoloogiaõpetuse õpetaja* eriala kokku 12 õppijat. 2017. aastal võeti magistriõppesse 12 õppijat *tehnoloogiavaldkonna ainete õpetaja* erialale. Vaatamata Tallinna Ülikooli pingutustele käsitöö ja tööõpetuse õpetajate koolitamisel, on koolidel ikkagi raske leida poiste tööõpetuse õpetajaid.

Tallinna Ülikooli Haapsalu Kolledžis õpetatakse eriala *käsitöötehnoloogiad ja -disain* (3-aastase rakenduskõrgharidusõppena), mille omandas 2013-2017 kokku 48 õppijat. Vastu võetakse 15 õppijat aastas. Õppekava seob käsitööd ja tootedisaini, ühendab traditsioonilisi ja kaasaegseid tehnoloogiaid.

Tallinna Ülikooli avatud ülikoolis on täiendusõppena programmi Aasta Ülikoolis raames võimalik nüüd valida ka koolitusprogramm *Käsitöö – ideest tooteni*. See aastane koolitus on mõeldud käsitööst huvitatutele, samuti edaspidi Tallinna Ülikooli põhiõppesse käsitöö ja kodunduse erialale astujaile või enese täiendamiseks käsitööõpetajatele.

Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia rahvusliku käsitöö osakonnas on võimalik õppida *eesti rahvusliku tekstiili, rahvusliku ehituse ja rahvusliku metallitöö* eriala, mis kuuluvad *pärandtehnoloogia* õppekavasse ja annavad rakenduskõrghariduse. Rahvusliku käsitöö erialadele toimub vastuvõtt üle aasta: rahvuslikule ehitusele ja metallitööle paaritutel ja rahvuslikule tekstiilile paaris aastatel. Rahvusliku tekstiili erialal, mida õpetatakse alates 1994. aastast, on olnud kokku 82 lõpetajat (kuni 2017. a), rahvusliku ehituse alal 20 lõpetajat ja metallitöö alal 9 lõpetajat.

Pärandtehnoloogia magistriõppe on 2013-2017 lõpetanud kokku 21 õppijat. Magistriõppekava on katusõppekava kõigile rahvusliku käsitöö osakonna erialadele. Esimesed magistrandid lõpetasid 2013. aastal.

TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia õppekavades on olulisel kohal ettevõtlusõpe.

Käsitööettevõtluse seisukohalt on vägagi oluline tööoskuste õpetamine kutsehariduse tasandil.

Kutseharidusena annavad käsitööalast õpet mitmed kutseõppeasutused. Käsitöö õppekavarühma erialadel lõpetajaid oli viimastel aastatel (2016-2017) 140 ringis aastas (vt tabel 8.26), üle poolte neist omandas tekstiiliga seotud eriala (tekstiilitöö, tekstiilkäsitöö). Väiksemal arvil õpetati keraamikat, puutööd ja nahatööd.

Tallinna Kopli Ametikoolis on võimalik õppida rahvuslikku puutööd ja tekstiilitööd, väiksemal arvil on omandatud nahkkäsitöö ja sepatöö eriala. **Kuressaare Ametikoolis** on õpetatud keraamikat ja nahatööd, tekstiilkäsitööd, sh kangakudumist. **Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskoolis** õpetatakse tekstiilitööd,

sh kangakudumist, keraamikat ja rahvuslikku puutööndust. *Räpina Aianduskoolis, Haapsalu Kutsehariduskeskuses ja Ida-Viru Kutsehariduskeskuses* Sillamäel saab õppida tekstiilitööd. *Vana-Vigala Tehnika- ja Teeninduskoolis* on õpetatud kivitöö ja sepatöö oskusi, kuid neil aladel lõpetajaid on üsna vähe. Lõpetajate arv erialade kaupa on esitatud tabelis 8.17.

Käsitöö õppekavarühma erialadel (tekstiilitöö, nahatöö, keraamika, puutöö, kivitöö, sepatöö) oli aastail 2013-2016 kokku 528 lõpetajat, enamik neist tekstiilitöö ja tekstiilkäsitöö alal (kokku 375). Viimasel viiel aastal tervikuna (2013-2017) oli lõpetajaid kokku 666, sealhulgas tekstiilitöö ja tekstiilkäsitöö alal 453, keraamika (ja klaasi) alal 74, nahatöö alal 37 ja tavapärasel meeskäsitöö aladel (puutöö, sepatöö, kivitöö) kokku 102.

Mitmetes õppeasutustes õpetati rätsepatööd ja rõivaõmblemist, mil kutsehariduse omandas 2013-2016 kokku 605 õppijat (2013-2017 kokku 756 õppijat). Need erialad kuuluvad tekstiili, rõivaste, jalatsite valmistamise ja nahatöötlemise õppekavarühma.

Käsitööalade kutseõppe ja teiste õppetasete vahel on kujunenud koordineeritud koostöö.

Suuremad **vabahariduslike koolituste** korraldajad on Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu (ERKL) koolituskeskus, Rahvarõiva nõuandekoda (Tallinn, Pikk tn 15), Tallinna Rahvaulikool, Rahvakultuuri Keskus. ERKL koolituskeskus on korraldanud koolitusi ka välismaalastele.

Käsitööalaseid koolitusi ja töötube korraldavad lisategevusena paljud käsitööettevõtted, osa ongi koolitusele keskendunud. Jaanushka OÜ Tallinnas (<http://www.teemeteistmoodi.com>) korraldab paberitöö jm käsitöö õpitubasid (kaardid, albumid, paberlilled, laekad jm), meisterdamistunde lastele jm. Käsitöösalongis Vaarikas Vahukoorega Keilas töötavad laste meisterdusringid, käsitöökoolitused on populaarsed ka täiskasvanute seas. Lauli loovstudio Kadrinas (Värviline OÜ) on teinud koolitusi keraamika, viltimise jm alal. Eksole OÜ Pärnus õpetab valmistama hõbesaviehteid jm. Populaarsed on rahvarõivakoolitused. Saaremaa käsitööselti Kadakmari koolitus „Rahvarõivas – puhas ilu“ kuulutati 2016. aastal täiskasvanud õppija nädalal aasta õpiteoks. Sel kaheaastasel rahvarõivakoolitusel osales MTÜ Rahvarõivas koolitajate juhendamisel 29 õppijat.

Koolide lõpetajate palgootused on tihtipeale kõrgemad, kui käsitööettevõtted suudavad pakkuda. Paljud väikeettevõtted õpetavad endale töötajaid ise välja. Tööjõu paindlikku rakendamist segab osalise töötaja kõrgendatud maksutase, sest sotsiaalmaksu tuleb maksta vähemalt miinimumpalga määralt.

Tabel 8.17. Käsitööga seotud erialadel lõpetajate arv 2002–2017

	2002- 2007	2008- 2012	2013	2014	2015	2016	2017	2013- 2017
KÕRGHARIDUS								
Tallinna Ülikool								
<i>Bakalaureuseõpe</i>								
Käsitöö ja kodundus	80	50	18	6	3	15	15	57
Töö-(ja tehnoloogia)õpetus	31	40	7	5	14	4	7	37
<i>Magistriõpe</i>								
Käsitöö ja kodunduse õpetaja*	98	24	10	9	4	8	4	35
Töö- ja tehnoloogiaõpetuse õpetaja*	48	11	-	2	1	2	7	12
<i>Rakenduskõrgharidus (TLÜ Haapsalu Kolledž)</i>								
Käsitöötehnoloogiad ja -disain	-	-	11	5	9	8	15	47
Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia								
<i>Rakenduskõrgharidus</i>								
Rahvuslik tekstiil	18	38	-	12	5	8	1	26
Rahvuslik ehitus	-	10	3	2	5	0	10	20
Rahvuslik metallitöö	-	-	-	-	3	0	6	9
<i>Magistriõpe pärandtehnoloogias</i>	-	-	6	2	4	7	2	22
KUTSEHARIDUS (erinevad koolid kokku)								
Käsitöö õppekavarühm								
Rahvuslik käsitöö (ja ettevõtlus)	180	139	-	-	-	-	-	-
Rahvuslik tekstiil, tekstiilkäsitöö**	-	33	-	1	31	37	63	132
Tekstiilitöö	-	124	58	121	62	65	15	321
Puutöö, rahvuslik puutööndus	-	8	23	13	3	11	16	66
Sepatöö	8	37	15	4	-	8	3	30
Kiviraiumine ja sepatöö, kivitöö	10	25	-	-	-	-	6	6
Keraamika (ja klaasipuhumine)	-	2	5	7	26	19	17	74
Nahatöö	-	2	4	4	11	-	18	37
Kokku	198	366	105	150	133	140	138	666
Tekstiili, rõivaste, jalatsite valmistamise ja nahatöötlemise õppekavarühm								
Rätsepatöö	...	284	89	92	109	115	93	498
Rõivaõmblemine	..	369	32	71	47	50	58	258

* kuni 2002. aastani diplomiope

** alates 2015. a sealhulgas ka kangakudumine

Allikas: Haridus- ja Teadusministeerium

8.5. TUGEVUSED, NÕRKUSED, ARENGUVÕIMALUSED JA OHUD

Tugevused

- heade oskuste, teadmiste ja kogemustega töötajate olemasolu
- palju väljakujunenud tootmisvõimekusega ettevõtteid
- tehakse praktilisi tooteid, mida inimesed vajavad
- koostöövalmidus ettevõtete vahel, pikaajalised koostöökogemused osal ettevõtetel
- kultuuripärandi väärtustamine riiklikul tasandil
- Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit on aktiivne käsitööliikumise juht
- kohalike käsitööorganisatsioonide võrgustiku olemasolu ja aktiivne tegevus
- pärandkultuuri ja selle paikkondliku eripära väärtustamine ja hoidmine
- spetsialistide koolitamine kõrgkoolides (Tallinna Ülikool, Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia, TLÜ Haapsalu Kolledž)
- ettevõtluskoolitus koos käsitööõppega TÜ Viljandi Kultuuriakadeemias
- käsitööõpe koolides
- traditsioonilised käsitöölaadad
- ekspordikogemused paljudel ettevõtetel
- arenenud on müük ettevõtete kodulehtede, sotsiaalmeedia ja veebipoodide kaudu
- Viljandi kui pärimusliku käsitöötraditsiooni alalhoidmise ja edasiarendamise keskus
- meistripõhised ettevõtted, kes on võimelised tegevust laiendama
- käsitöö hoiab ja väärtustab käsitöö tegemise oskusi
- suur käsitööharrastajate arv
- arvukalt täiendkoolitusi ettevõtjatele ja huvilistele

Nõrkused

- seadusandlus ja muutused selles pärsivad käsitööettevõtlust (näiteks maksud)
- vähene noorte järelkasv
- kõrge tööjõu hind
- tootmine liigub Eestist välja (tööjõu hinna ja kõrgete maksude tõttu)
- vähesed turundamisoskused
- vähene ambitsioonikus, väike osa ettevõtetest on huvitatud kasvust
- killustatus ei soodusta eksportimist
- erakorralisi, suuri tellimusi ei suudeta tihtipeale vastu võtta
- kohaliku toormaterjali vähesuse või puudumise tõttu tuleb kasutada importmaterjali
- sisendmaterjalide kõrge hind
- madal kasumlikkus
- väikesest rahvaarvust tulenev kohaliku turu piiratus
- koolitatud spetsialistidel napib töökohti
- osas ettevõtetes vajaksid masinad uuendamist
- Eestile omaste käsitöötoodete vähene rahvusvaheline tuntus

Arenguvõimalused

- Eestile omase käsitöö olulisuse teadvustamine riigi maine kujundajana
- käsitöö suurem väärtustamine riigi maine ja ekspordivõimaluste seisukohalt
- ettevõtlikele vajaliku arenduskeskuse loomine, ettevõtlikkoolituste jätkumine
- kutsehariduse arendamine
- naturaalsed tooted koguvad populaarsust, nõudlus nendele suureneb
- Eesti elanike ostujõu kasvust tulenev nõudluse kasv
- ettevõtete ekspordialase koostöö arendamine
- ekspordikompetentsi tõus, püsivate ekspordivõimaluste leidmine
- käsitööettevõtjad on potentsiaalsed tööandjad maapiirkondades
- käsitööettevõtlike tööhõivet suurendava rolli teadvustamine maapiirkondades, selle esiletoomine maaelu arengukavades
- koolikäsitöö arendamine, käsitöö ja kunsti õppe sidumine
- materjalide ja tehnoloogia parem ära kasutamine
- käsitöö areng loominguvaldkonnana
- ununenud pärandtehnoloogiate elustamine (nt luutöötlemine)
- käsitööettevõtlikkus seonduv senisest rohkemgi turismiga, sh siseturismiga

Ohud

- maksukoormuse tõus, maksukeskkonna muutumine liiga keeruliseks
- osalise tööaja miinimumpalgaga seotud kõrgendatud maksukoormus pärsib paindlikku, osatööajaga ettevõtlikust
- odava Hiinas jm valmistatud masstoodangu pealetung
- riik ei väärtusta piisavalt käsitööd kui kultuurinähtust ja elatusallikat
- riik ja kohalikud omavalitsused ei teadvusta kohaliku käsitöö tähtsust paikkonna ja riigi identiteedi kujundamisel
- riik ei teadvusta piisavalt käsitöö ekspordivõimalusi tervikuna
- käsitöö ebapiisav adumine turismisektori osana
- turismi vähenemine mõjutab kogu turismiga seotud sektorit, sh käsitöö nõudlust
- toetavate tööstusharude ebapiisav tase Eestis
- kvaliteetse toormaterjali kallinemine
- ebaaus konkurents suveniiriturul
- põlvkondliku järjepidevuse kadumine, huvi vähenemine noortel

8.6. ARENGUPROGNOOS 3-5 AASTAKS

- käsitöö kui elatusallika tähtsuse jätkuv teadvustamine riiklikul tasandil
- käsitöö olulisuse teadvustamine maapiirkondade arengu seisukohalt riigi ja kohalike omavalitsuste poolt
- käsitöö arenduskeskuse loomine
- suureneb käsitööettevõtete roll lisandväärtuse loojana turismisektoris
- Eestile omase käsitöö väärtustamine Eesti kuvandi loomisel
- ettevõtluskoolituste jätkumine
- käsitöö loominguline areng, sh rahvakultuuri väärtustavas suunas
- käsitööoskuste laiem levik ühiskonnas
- kasvab meistripõhine turundus meistri enda nime all, hinnatase tõuseb
- e-turunduse osakaal suureneb, sh ekspordis
- koolikäsitööle kui loomingulisuse arendajale suurema tähelepanu pööramine

8.7. EKSPERDID JA ÜMARLAUD

Avaldame tänu töö valmimisele kaasa aidanud ekspertidele.

Valdkonna töö on läbi arutatud 14. veebruaril 2018. toimunud ümarlaul.

Nimi	Organisatsioon	Osalemine ümarlaul
Liina Veskimägi-Iliste	Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit	✓
Liivi Soova	Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit	
Martin Bristol	Eesti Elukutseliste Käsitöömeistrite Liit, TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia; ettevõtja	✓
Ave Matsin	TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia	
Ivi Rebane	ettevõtja	✓
Liina Langi	ettevõtja	
Nils-Naatan Kaivo	ettevõtja	
Vello Kaasen	ettevõtja	
EKI partneritest osalesid:		
Eino Pedanik	Kultuuriministeerium	✓
Anu-Maaja Pallok	Kultuuriministeerium	✓
EKI töögrupist osalesid:		
Evelin Ahermaa	Eesti Konjunktuuriinstituut	✓
Aet Vanamölder	Eesti Konjunktuuriinstituut	✓

Lisa 8.1. Käsitöö puhul kasutatavate tegevusalade koode Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK 2008) järgi (sisaldavad osaliselt käsitööd või selle müüki)

13101	Tekstiilkiudude ettevalmistamine ja ketramine
13921	Kodutekstiili tootmine
13929	Muude valmis tekstiilitoodete tootmine
13931	Vaipade ja vaipkatete tootmine
13991	Muude tekstiilitoodete tootmine
14111	Nahkrõivaste tootmine
14131	Pealrõivaste tootmine, sh rätsepatöö
14191	Peakatete valmistamine
14199	Muude rõivaste ja rõivalisandite tootmine
14201	Karusnahatoodete tootmine
14391	Silmkoe- ja heegelrõivaste tootmine
15121	Nahatöötlemine, kottide, kohvrite, seljakottide jms valmistamine
15129	Muude nahktoodete tootmine
15201	Jalatsitootmine
16291	Puidust tarbe- ja dekoratiivesemete jm puittoodete tootmine
16292	Korgist, õlest ja punumismaterjalist toodete tootmine
20411	Seebi, pesemis- ja tualetitarvete tootmine
23131	Klaasnõude jm sisekujunduses kasutatavate klaasesemete tootmine
23199	Muude klaastoodete tootmine
23411	Kodu- ja ehiskeraamika tootmine
23491	Muu keraamika tootmine
23991	Mujal liigitamata mittemetalsetest mineraalidest toodete tootmine
25501	Metalli sepistamine, pressimine, rullvaltsimine
25991	Muude metalltoodete tootmine
31091	Muu mööbli tootmine
32121	Väärisesemete jms toodete tootmine
32131	Juveeltoodete imitatsioonide jms valmistamine
32401	Mängude ja mänguasjade valmistamine
32991	Muu mujal liigitamata tootmine
47783	Meenete, kunstiesemete ja tarvete jaemüük spetsialiseeritud kauplustes
90031	Kunstialane loometegevus